

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри дизайну
Віктор КАРПОВ
Протокол засідання кафедри
№10 від «11» травня 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДИЗАЙН КНИГИ
"УКРАЇНСЬКІ МІФІЧНІ СТВОРІННЯ"

Спеціальність 022 «Дизайн»
Освітня програма 022.01.01. «Графічний дизайн»
Освітній рівень перший (бакалаврський)

Здобувач вищої освіти:
Коляда Анастасія Едуардівна
група ГДб-2-22-4.0д
Науковий керівник:
старший викладач кафедри дизайну
Гаркін Петро Володимирович
Рецензент: Галина Василівна Кокоріна

АНОТАЦІЯ

Коляда А. Е. Дизайн книги "Українські міфічні створіння" Кваліфікаційна робота. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026. 45 с.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню особливостей дизайну ілюстрованих книжкових видань та розробці авторського дизайн-проєкту книги "Українські міфічні створіння". У роботі розглядаються теоретичні та практичні аспекти створення книжкового дизайну, побудови візуальної концепції видання, роботи з ілюстрацією, типографікою та композицією сторінки.

Проведено аналіз сучасних тенденцій оформлення ілюстрованих книг, досліджено особливості авторських видань та підходи до створення атмосферного візуального середовища. Особливу увагу приділено українській міфології як джерелу художніх образів, символів і сюжетів для створення графічного оформлення книги.

У процесі роботи було проаналізовано сучасні аналоги видань на тему міфології та фольклору, що дозволило визначити актуальні композиційні, стилістичні та типографічні рішення. На основі проведеного дослідження сформовано авторську концепцію книги "Українські міфічні створіння", побудовану на поєднанні сучасної цифрової ілюстрації, природних мотивів та елементів української візуальної культури.

У практичній частині роботи розроблено обкладинку книги, систему верстки та внутрішнє оформлення видання. Створено ілюстративну та типографічну систему, підібрано кольорову палітру, декоративні елементи та композиційні рішення для формування цілісного візуального образу книги.

Також у роботі досліджено використання векторної графіки.

У результаті створено авторський дизайн-проєкт книги "Українські міфічні створіння", який поєднує сучасний графічний підхід із тематикою українського фольклору та демонструє можливості використання цифрових технологій у книжковому дизайні.

Ключові слова: книжковий дизайн, графічний дизайн, ілюстрація, українська міфологія, фольклор, типографіка, авторське видання, векторна графіка.

Кваліфікаційна робота містить результати власного дослідження та авторського проєктування. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів відбувалося з дотриманням академічної доброчесності та мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. Е. Коляда

ANNOTATION

Koliada A. E. Design of the book "Ukrainian mythical creatures". Qualification work. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 2026. 45 p.

The qualification work is devoted to the study of the design features of illustrated book publications and the development of the author's design project of the book "Ukrainian Mythical Creatures". The paper examines the theoretical and practical aspects of creating a book design, building a visual concept of the publication, working with illustration, typography and page composition.

An analysis of modern trends in the design of illustrated books was carried out, the peculiarities of author's publications and approaches to creating an atmospheric visual environment were investigated. Particular attention is paid to Ukrainian mythology as a source of artistic images, symbols and plots for creating a graphic design of a book.

In the process of work, modern analogues of publications on the topic of mythology and folklore were analyzed, which made it possible to determine current compositional, stylistic and typographic solutions. On the basis of the conducted research, the author's concept of the book "Ukrainian Mythical Creatures" was formed, built on a combination of modern digital illustration, natural motifs and elements of Ukrainian visual culture.

In the practical part of the work, the cover of the book, the layout system and the internal design of the publication were developed. An illustrative and typographic system was created, a color palette, decorative elements and compositional solutions were selected to form a complete visual image of the book.

The use of vector graphics was also investigated in the work.

As a result, the author's design project of the book "Ukrainian Mythical Creatures" was created, which combines a modern graphic approach with the theme of Ukrainian folklore and demonstrates the possibilities of using digital technologies in book design.

Keywords: book design, graphic design, illustration, Ukrainian mythology, folklore, typography, author's edition, vector graphics.

The qualification thesis contains the results of original research and authorial design work. The use of ideas, findings, and texts of other scholars adheres to the principles of academic integrity and includes appropriate references to the respective sources.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИЗАЙНУ ІЛЮСТРОВАНИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ	7
1.1 Особливості сучасного книжкового дизайну	7
1.2 Українська міфологія як джерело візуальних образів	9
1.3 Дослідження обраних для роботи міфологічних створінь	13
1.4 Аналіз аналогів та сучасних тенденцій оформлення ілюстрованих видань	16
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ II. ПРОЄКТУВАННЯ ДИЗАЙНУ КНИГИ "УКРАЇНСЬКІ МІФІЧНІ СТВОРІННЯ"	22
2.1 Формування авторської концепції видання	22
2.2 Розробка ілюстративної та типографічної системи книги	24
2.3 Використання векторної графіки у створенні ілюстрацій книги	26
2.4. Векторна графіка у книжковій ілюстрації	28
2.5. Формат, конструкція та поліграфічні особливості видання	30
Висновки до розділу 2	31
РОЗДІЛ III. РЕАЛІЗАЦІЯ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУ КНИГИ "УКРАЇНСЬКІ МІФІЧНІ СТВОРІННЯ"	32
3.1 Розробка обкладинки видання	32
3.2 Дизайн внутрішнього блоку книги	33
3.3 Підготовка макета до друку та презентації проєкту	34
3.4. Поліграфічна підготовка та фінальна реалізація макету	35
Висновки до розділу 3	36
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність теми зумовлена зростанням зацікавленості українською культурою, фольклором та міфологією, які активно переосмислюються у сучасному мистецтві й книжковому дизайні. У сучасному книговиданні все більшої популярності набувають авторські ілюстровані видання, що поєднують візуальну виразність, графічне оформлення та культурний зміст. Створення книги про українських міфічних створінь дозволяє звернути увагу на національну міфологічну спадщину та представити її у сучасному візуальному форматі.

Використання векторної графіки у книжковому дизайні дає можливість створювати стилізовані ілюстрації, працювати з деталізацією форми, композицією та декоративними елементами. Такий підхід дозволяє сформувати цілісний візуальний образ книги та передати атмосферу народних легенд і демонологічних персонажів. Авторське видання на тему української міфології не лише популяризує фольклорні образи, а й демонструє можливості сучасної графічної ілюстрації у книжковому дизайні.

Стан наукової розробки проблеми. Тема української міфології неодноразово привертала увагу дослідників, письменників та художників. Питання народної демонології, образів міфічних істот та їхнього значення в культурі розглядали у своїх працях В. Гнатюк, Н. Колесник, С. Плачинда та інші дослідники. Водночас у сфері графічного дизайну тема оформлення авторських видань, побудованих на основі українського фольклору, залишається недостатньо розкритою. Окремої уваги потребує поєднання традиційних візуальних мотивів із сучасними цифровими інструментами та використанням векторної графіки в процесі створення ілюстрацій і композиційних рішень. Необхідність вміння створювати різноманітні векторні графічні роботи відображено у працях [38-41].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано на кафедрі дизайну факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Робота є частиною наукової теми кафедри дизайну «Сталий розвиток суспільства та дизайн-діяльність у просторі айдентики територіальних громад», що передбачає проведення досліджень у сфері культури, мистецтва і дизайну та суміжних областей знань, презентацію результатів на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, публікацію на шпальтах фахових видань, керівництво студентськими творчими та науковими студіями і гуртками, написання випускових кваліфікаційних робіт першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти (протокол засідання кафедри дизайну від 05.02.2025 р. № 5).

Мета дослідження. проектування дизайну книги "Українські міфічні створіння" авторським методом із використанням векторної графіки, а також аналіз подібних ілюстрованих видань.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- проаналізувати особливості дизайну схожих видань;
- дослідити сучасні тенденції оформлення книжкових видань;
- дослідити особливості використання векторної графіки у книжковій ілюстрації;
- сформулювати концепцію дизайну книги;
- виконати макет обкладинки та внутрішньої частини книги "Українські міфічні створіння".

Об'єктом дослідження є дизайн книжкових видань.

Предметами дослідження є загальні принципи дизайну книжкових видань та використання векторної графіки у створенні книжкової ілюстрації.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі методи: метод аналізу та синтезу для опрацювання теоретичних джерел з книжкового дизайну та ілюстрації; метод порівняльного аналізу, для дослідження аналогічних видавничих проєктів; метод аналогії, під час формування власного авторського дизайнерського рішення.

Теоретичне значення роботи полягає в дослідженні сучасних підходів до дизайну ілюстрованих книжкових видань та особливостей використання української міфології у візуальній комунікації.

Практичне значення полягає у створенні повноцінного дизайнерського проєкту книжкового видання, який може бути використаний у видавничій практиці, а також слугувати прикладом сучасного підходу до оформлення української художньої літератури.

Структура: робота складається зі вступу, трьох розділів, тринадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи із додатками складає 45 сторінок/сторінки, основний текст – 36 сторінок/сторінки, додатки – 5 сторінок/сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИЗАЙНУ ІЛЮСТРОВАНИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

1.1. Особливості сучасного книжкового дизайну

Книжковий дизайн є важливою частиною візуальної культури та поєднує в собі функціональні, естетичні й комунікаційні завдання. Оформлення книги впливає не лише на її зовнішнє сприйняття, а й на взаємодію читача з текстом. Через композицію, типографіку, ілюстрацію, колір і структуру сторінки формується загальний характер видання та його емоційне сприйняття. Книжковий дизайн поєднує функціональні та естетичні принципи оформлення, формуючи цілісне візуальне середовище видання [4].

Сучасний книжковий дизайн суттєво відрізняється від підходів, які використовувалися раніше. Якщо раніше основна увага приділялась лише читабельності та друкарському оформленню, то зараз книга сприймається як комплексний візуальний об'єкт. Дизайн книги розглядається не лише як технічне оформлення, а як окремий проектний процес із власною візуальною концепцією [7]. Велике значення має атмосфера видання, цілісність стилю, характер ілюстрацій та взаємодія всіх елементів між собою. Дослідники відзначають, що ілюстрація пропонує «ізолюваний і вибірковий» візуальний досвід на відміну від послідовного читання, тому художники прагнуть передати атмосферу й підтекст твору, уникаючи «спойлерів» і надмірної буквральності, у найкращих зразках ілюстрованої книги образ і текст перебувають у діалозі. Подібні образні рішення збагачують смислову наповненість твору, окрім того, книга є мистецьким об'єктом з матеріально-технічною конструкцією, що дозволяє розглядати її не лише як носія змісту, а й як мистецький артефакт [12].

Особливо це помітно в ілюстрованих авторських виданнях. У таких книгах візуальна частина стає не менш важливою за текстову. Ілюстрації не просто доповнюють матеріал, а формують окремий художній простір. Через це дизайнеру необхідно працювати не лише з композицією сторінки, а й із ритмом книги загалом. Важливу роль відіграють співвідношення тексту й зображення, темп перегортання сторінок, акценти та візуальна пауза.

У книжковому дизайні значне місце займає типографіка. Вибір шрифту впливає на характер видання, його настрій і зручність читання. Для художніх та ілюстрованих книг часто використовують поєднання декількох гарнітур. Один шрифт може застосовуватись для основного тексту, інший для заголовків або декоративних елементів. При цьому важливо уникати перевантаження сторінки та зберігати цілісність оформлення. В сучасній книзі приділяється особлива увага шрифтовому оформленню. Врахування пропорцій, масштабу, форми шрифтових блоків у книзі дуже важливо, вміння доречно використовувати типографію мають бути базовими навичками графічного дизайнера [7].

У сучасних виданнях також помітне прагнення до експерименту. Дизайнери часто використовують асиметричну композицію, нестандартну сітку, великі поля, інтеграцію ілюстрацій у текстовий простір. Такі рішення допомагають зробити книгу більш виразною та впізнаваною. Проте навіть експериментальні прийоми повинні залишатися функціональними. Якщо оформлення ускладнює читання або створює візуальний хаос, книга втрачає свою зручність.

Важливим елементом книжкового дизайну є обкладинка. Вона створює перше враження про видання та формує очікування читача. У сучасному дизайні обкладинка часто будується на сильному візуальному образі або композиційному акценті. Це може бути ілюстрація, шрифтове рішення, текстура чи колірна система. Для авторських видань характерна цілісність між оформленням обкладинки та внутрішнього блоку.

Колір у книжковому дизайні використовується не лише як декоративний засіб. Він допомагає створити настрій, підкреслити зміст і вибудувати емоційний зв'язок із читачем. У книгах, пов'язаних із фольклором або міфологією, кольорова палітра часто має символічне значення. Темні відтінки можуть передавати атмосферу містики, а теплі природні кольори асоціюються з народною культурою та природним середовищем.

Окремої уваги потребує ілюстрація. У сучасному книговидаванні вона виконує не лише пояснювальну функцію. Ілюстрація формує художній стиль видання, впливає на темп сприйняття книги та створює візуальний наратив. Для книг на основі міфології особливо важливою є образність. Художнє рішення має передавати характер персонажів, атмосферу легенд і загальну стилістику видання.

На перший план у сучасній книзі виходить концепція видання загалом, і як частина цієї концепції — ілюстрація, що пропонує зоровий ряд певного формату, тобто стилістично, пластично та композиційно підпорядкований концепції видання [15].

Зараз у книжковому дизайні активно використовуються цифрові технології. Значна частина макетування виконується у графічних редакторах та програмах для верстки. Це дозволяє швидше працювати з композицією, кольором і типографікою. Одночасно з цим зростає інтерес до ручної графіки та стилізації під традиційні техніки. Часто дизайнери поєднують цифрову ілюстрацію з фактурними елементами, сканованими матеріалами або імітацією друкованої графіки.

Помітною тенденцією останніх років стало використання штучного інтелекту в процесі створення візуальних матеріалів. ШІ використовується для генерації концептів, пошуку композиційних рішень, створення референсів та допоміжних ілюстрацій. У сфері книжкового дизайну це відкриває нові можливості для роботи з образами та стилістикою. Водночас остаточне художнє

рішення все одно залежить від дизайнера, оскільки саме він формує загальну концепцію книги та контролює цілісність оформлення.

Сучасний книжковий дизайн поєднує в собі традиційні принципи композиції та нові цифрові інструменти. Дизайнер працює не лише над оформленням сторінки, а й над створенням повноцінного візуального середовища. Особливо це важливо для тематичних авторських видань, де кожен елемент книги має підтримувати загальну атмосферу та змістову ідею.

Книжка пригодиться також у створенні релігійної обрядовості на новій культовій основі. Настане час, коли виникне потреба творити музейні куточки стародавньої України під відкритим небом. Давнім міфологічним персонажам, зокрема й гумористичним, а їх особливо багато, там завжди знайдеться місце. Хай не на принциповій, а на умовній основі, ця, тепер релігійно нейтральна міфологія, може зближувати між собою українців різних конфесій, бо йдеться в ній не про якісь вузькоканонічні речі, а про цінності загальнонаціональні [28].

1.2. Українська міфологія як джерело візуальних образів

Міф (від гр. mitos – слово, переказ) означає давні вірування народу, сказання про походження Всесвіту, Землі, явищ природи, Богів, героїв. Міфологія - це сукупність міфів того чи іншого народу. Донедавна у фольклористиці побутувала думка про те, що міфи треба відрізняти від казок, які вже у стародавні часи сприймалися як вигадки, плід фантазії. До міфів же ставилися як до імовірних подій. Але не варто забувати, що значна частина казок створювалася на основі давніх міфів, хоча вже й завуальованих від християнських переслідувань. Досить часто в наших казках знаходимо паралелі з етнічною релігійною міфологією. Міфи відрізняються від легенд, які найчастіше розповідають про реальних осіб, або справжні події [5].

На відміну від античної міфології, добре відомої по художній літературі і витворам мистецтва, а також міфологій країн Сходу, тексти міфів слов'ян не дійшли до нашого часу, оскільки в ту далеку пору, коли створювалися міфи, вони ще не мали писемності [6].

Українська міфологія є важливою частиною народної культури та містить велику кількість образів, символів і сюжетів, які формувалися протягом багатьох століть. Народні перекази, легенди та вірування відображали уявлення людей про природу, потойбічний світ, небезпеку, захист і взаємодію людини з навколишнім середовищем. В народному уявленні існує також жіноча постать – Богиня Коляда – не тільки як уособлення свята, але і як Богиня-Мати, яка народжує сина Божича-Коляду, тобто зимове Сонечко. Нині існує прізвище Коляда, а також відомі імена давніх русичів і міфологічних істот, пов'язаних із поняттям кола [5]. Значна частина демонологічних персонажів українського фольклору

формувалася ще в дохристиянський період [1]. Саме тому українська демонологія має виразну образність, яка може стати основою для створення ілюстрованого видання.

Враховуючи зроблене щодо вивчення української народної міфології і взагалі слов'янської та інших національних міфологій, В. Гнатюк у своїх студіях над цією темою відмовився від далекосяжних теоретизувань та всіляких, за висловом І. Франка, “міфологічних фантазувань” і основний наголос поставив на максимальний збір відповідного матеріалу з усієї етнічної території України, систематику цього матеріалу, аналітичне його опрацювання і осмислення головно на основі народної семантики персонажів і явищ української народної міфології в контексті з відповідними реаліями міфології інших народів [31].

У фольклорі міфічні істоти часто пов'язані з певними природними явищами або місцями. Лісовики асоціюються з лісом, русалки з водою, домовики з житлом людини, мавки з природним світом і лісовими просторами. Такі персонажі мають не лише описові характеристики, а й емоційний та символічний зміст. Через це вони є цікавими для візуальної інтерпретації у графічному дизайні.

Українська міфологія зберегла велику кількість образів, пов'язаних із природними явищами, духами та демонологічними персонажами [3]. Це створило багатопланову систему символів, яку можна використовувати під час створення художнього оформлення книги.

Українська демонологія формувалася протягом багатьох століть під впливом язичницьких вірувань, народних традицій та особливостей світогляду українців. Давні люди намагалися пояснити природні явища, зміни пір року, хвороби, неврожай або незрозумілі події через діяльність надприродних сил. У результаті виникла велика кількість міфологічних образів, які стали частиною народної культури та збереглися у легендах, переказах і фольклорних творах [1].

На відміну від античної міфології, яка має чітко сформовану систему богів і героїв, українська міфологія значною мірою зосереджується на взаємодії людини з навколишнім середовищем. Більшість міфічних істот пов'язана з лісом, водою, полем, болотом або домашнім простором. Це пояснюється тим, що світогляд українців тривалий час формувався в тісному зв'язку з природою та землеробським способом життя [22].

Особливе місце в українській міфології посідає демонологія. Народні уявлення про духів і надприродних істот відображали ставлення людини до невідомого та небезпечного. Частина персонажів вважалася ворожою до людини, інші могли допомагати за певних умов або виступати охоронцями природного порядку. Саме тому образи міфічних створінь часто поєднують у собі як позитивні, так і негативні риси [8].

Одним із найвідоміших жіночих персонажів української демонології є Нявка. У різних регіонах України вона описується по-різному, однак найчастіше

постає у вигляді молодої дівчини надзвичайної вроди, яка належить до потойбічного світу. За народними віруваннями, нявками ставали душі дітей або молодих дівчат, які померли неприродною смертю [3]. Вони могли заманювати подорожніх до лісу, збивати з дороги або навпаки з'являтися як загадкові мешканки природи. У народній уяві Нявка поєднує красу, таємничість і небезпеку, що робить цей образ одним із найцікавіших для художньої інтерпретації.

Не менш важливим персонажем є Чугайстер. На відміну від багатьох інших демонологічних істот, він здебільшого має позитивний характер. У карпатських легендах Чугайстер постає як лісовий дух або володар гірських хащ, який захищає людей від небезпечних істот та підтримує природну рівновагу [20]. Його часто описують як високого волохатого чоловіка надзвичайної сили. Завдяки своїй незвичній зовнішності та ролі захисника він став одним із найвідоміших персонажів української міфології.

Серед образів, пов'язаних із перевтіленням людини, особливе місце займає Вовкун. У народних переказах він є людиною, яка здатна перетворюватися на вовка або була зачарована й втратила людську подобу [21]. Походження цього образу пов'язують із давніми уявленнями про зв'язок людини з тваринним світом. У різних легендах Вовкун може виступати як небезпечна істота або як жертва чаклунства. Саме подвійність його природи робить образ складним і багатограним.

Одним із найпоширеніших персонажів слов'янської демонології є Упир. У народних віруваннях він належить до потойбічного світу та асоціюється зі смертю. Вважалося, що упирями могли ставати люди, які за життя порушували суспільні або релігійні норми [6]. Попри схожість із західноєвропейським образом вампіра, українські народні уявлення про Упиря мають власні особливості та сформувалися незалежно від популярної літературної традиції.

Водяник належить до групи водяних духів і є одним із найвідоміших персонажів народної демонології. За переказами, він живе в річках, озерах або ставках та є господарем водної стихії [29]. Його зовнішність часто поєднує людські й природні риси. Водяника описують як старого чоловіка із зеленим волоссям, вкритого водоростями або мулом. У народних оповідях він може як допомагати рибалкам, так і становити небезпеку для необережних людей.

Дослідники української міфології наголошують, що більшість демонологічних персонажів не мають єдиного усталеного вигляду. Їхній опис змінювався залежно від регіону, часу та особливостей місцевої традиції [18]. Саме тому художник отримує можливість створювати власну візуальну інтерпретацію образів, спираючись на загальні характеристики персонажа, але не обмежуючись конкретним історичним зразком.

Українська міфологія продовжує викликати інтерес не лише серед науковців, а й серед сучасних митців, письменників та дизайнерів. Міфічні

персонажі дедалі частіше з'являються в ілюстрації, книжковому дизайні, комп'ютерних іграх та кінематографі. Це свідчить про актуальність національної міфологічної спадщини та її здатність набувати нових форм у сучасному культурному середовищі [33].

Звернення до української демонології під час створення книги "Українські міфічні створіння" дозволяє не лише використати виразні художні образи, а й популяризувати маловідомі сторінки народної культури. Міфологічні персонажі стають засобом знайомства читача з традиційними уявленнями українців про світ, природу та взаємодію людини з надприродними силами.

У роботі над ілюстраціями важливе значення має не лише опис персонажа, а й атмосфера, у якій він існує. Наприклад, образ мавки зазвичай пов'язують із нічним лісом, туманом, тонкими рослинними формами та відчуттям загадковості. Домовик, навпаки, асоціюється з теплим внутрішнім простором, побутовими деталями та стриманою кольоровою гамою. Через такі особливості формується візуальний характер кожного персонажа.

Властиво, з суми таких послідовно нумерованих характеристик і складена вся розвідка. Вона охоплює групу демонічних істот (Чорт, Домовик, Лісовик, Полевик, Водяник, Болотяник, Блуд, Мавки, Русалки та ін.— 22 персонажі), ряд міфологічних персоніфікацій космічних тіл, явищ природи (Сонце, Місяць, Зорі, Мороз, Вітер, Огонь, Літо, Зима), уявлень про долю, різні хвороби, смерть, дуту, мерців, упирів, вовкулаків, людей з надприродною силою — відьом, знахарів, градівників та ін [31]. У народних віруваннях образ мавки поєднував риси природного духа та небезпечної істоти, пов'язаної з лісовим середовищем [24].

Для українського фольклору характерна велика кількість природних символів. У легендах і народному мистецтві часто зустрічаються дерева, вода, місяць, вогонь, трави, птахи та тварини. Народна міфологія тісно пов'язана з побутом, сезонними обрядами та уявленнями про взаємодію людини з природою [5]. У книжковому дизайні ці елементи можуть використовуватись як частина декоративної системи, орнаменту або композиційного середовища сторінки.

Окрему роль у формуванні візуальної стилістики відіграє народне мистецтво. Українська вишивка, орнаментика, традиційна графіка та декоративні мотиви можуть стати основою для типографічних або композиційних рішень. Водночас важливо уникати прямого копіювання народних елементів без переосмислення. Сучасний дизайн потребує адаптації традиційних мотивів до нової візуальної мови.

У процесі створення книги про міфічних створінь важливо знайти баланс між фольклорною основою та сучасною подачею. Якщо оформлення буде надто етнографічним, книга може сприйматись як музейний матеріал. Якщо повністю відмовитися від національних ознак, зникає зв'язок із українською культурою. Через це дизайнеру необхідно поєднувати сучасні графічні підходи з елементами народної образності.

У сучасній культурі інтерес до української міфології значно зріс. Міфологічні образи активно використовуються у кіно, ігровій індустрії, ілюстрації, брендингу та видавничих проєктах. Це пов'язано з прагненням переосмислити власну культурну спадщину та створити сучасний український візуальний продукт.

Мотиваційна функція міфу, безумовно, одна з найважливіших, але вона притаманна лише розвиненим міфологічним системам. Проте й досі існують племена й народи, у яких поняття причини відсутнє. Міфологічне мислення побутує в них у формі уявлень про існування зв'язку між предметами [22].

Особливістю українських міфічних образів є їхня неоднозначність. Багато персонажів не поділяються на абсолютно добрих чи злих. Їхня поведінка залежить від ситуації, ставлення людини або порушення певних правил. Через це ілюстрації можуть мати складніший емоційний характер і не обмежуватись прямими казковими образами. Все ж хотілося зобразити їх таємничими, загадковими, але не агресивними.

Під час створення книги важливо враховувати не лише зовнішній вигляд персонажів, а й загальний візуальний настрій. Композиція, освітлення, кольорова гама та фактура зображень мають працювати на створення єдиної атмосфери. Для теми української міфології доречними є природні кольори, приглушені відтінки, контраст світла і темряви, текстури дерева, паперу або тканини.

Українська міфологія є багатим джерелом для створення авторських візуальних рішень. Вона поєднує символіку, емоційність і сильну образну систему. Це дозволяє використовувати її як основу для створення сучасного ілюстрованого видання, у якому графічний дизайн стає частиною художнього переосмислення народної культури.

1.3 Дослідження обраних для роботи міфологічних створінь

Для створення ілюстративної частини книги було обрано п'ять персонажів української міфології: Мавку, Водяника, Чугайстера, Вовкуна та Упиря. Ці образи належать до різних груп демонологічних істот і відображають різні аспекти народних уявлень про природу, потойбічний світ та взаємодію людини з надприродними силами. Їх вибір зумовлений не лише популярністю в українському фольклорі, а й значним художнім потенціалом для створення виразних графічних образів. Деякі схожі на них усучаснені образи уже існують як в книгах, так і в фільмах та серіалах. Ці істоти досить популярні навіть у сучасному світі, деякі українські автори почали знову використовувати їх образи у своїх творах, додаючи цікавинку в сюжет. Дослідження історій та образів саме цих міфічних створінь описаних дослідниками української міфології було направду цікавою та захопливою частиною в межах цієї кваліфікаційної роботи

для мене. Дізнаватися щось таке загадкове та вічне це окреме задоволення, яке мені пощасливилось пізнати в процесі дослідження даної теми. Отож те що було винесено з книжок про українську міфологію описую далі.

Мавка

Образ Мавки є одним із найвідоміших у слов'янській демонології. У народних віруваннях мавками вважали душі дітей або молодих дівчат, які померли передчасною чи неприродною смертю. На відміну від русалок, яких здебільшого пов'язували з водоймами, мавки мешкають у лісах, на галявинах, серед високої трави або в гірській місцевості [18].

У фольклорних джерелах Мавка постає як надзвичайно вродлива молода дівчина з довгим волоссям та квітами у вінку. Її зовнішність поєднує людські риси з ознаками належності до потойбічного світу. Саме ця подвійність образу зробила Мавку одним із найпоширеніших персонажів українських легенд і переказів.

У народній традиції Мавка асоціювалася з весняним пробудженням природи. Вважалося, що її присутність сприяє росту трав та квітів, а місця її перебування вирізняються особливою красою. Водночас вона могла становити небезпеку для людей, заманюючи необережних мандрівників у хаші або втягуючи їх у танок, з якого вже неможливо було вирватися [25].

Для проєкту книги образ Мавки був важливим насамперед через поєднання ніжності, загадковості та прихованої небезпеки. Ці риси стали основою для створення її візуального образу в ілюстраціях.

Водяник

Водяник належить до найпоширеніших персонажів української демонології та уособлює водну стихію. У народних уявленнях він є господарем річок, озер, ставків і джерел, контролює життя всіх водяних істот та впливає на добробут рибалок [29].

У фольклорі Водяника зазвичай описують як старого чоловіка з довгою бородою, вкритого водоростями, мулом або річковим баговинням. Його зовнішність безпосередньо пов'язана з водним середовищем, у якому він мешкає. За переказами, він живе на дні водойм у власному підводному царстві та стежить за порядком у своїх володіннях [18].

На відміну від багатьох інших демонологічних істот, Водяник не завжди виступає ворогом людини. Його ставлення залежить від поведінки людей щодо природи. Рибалки та мешканці прибережних територій намагалися задобрювати Водяника дарами, сподіваючись отримати багатий улов або захист від повеней.

У художньому аспекті цей персонаж цікавий поєднанням людських і природних ознак. Його образ дозволяє використовувати різноманітні декоративні елементи, пов'язані з водою, хвилями, водоростями та річковою флорою. Додати його одягу вигляд поношеності, можливо й рваності характерної для образу дядька який живе як в воді так і бродить у лісі.

Чугайстер

Чугайстер є одним із найоригінальніших персонажів української міфології. Найбільше поширення цей образ отримав у Карпатському регіоні. У народних переказах він постає як лісовий дух або охоронець гірських лісів [5].

На відміну від більшості демонологічних істот, Чугайстер здебільшого має позитивний характер. Він не шкодить людям і навіть може допомагати подорожнім. Його часто описують як високого волохатого чоловіка надзвичайної сили, який любить співати, танцювати та грати на музичних інструментах.

Дослідники відзначають певну схожість образу Чугайстра з міфологічними персонажами інших народів, зокрема з давньогрецьким Паном. Водночас українська традиція надала йому власні риси та функції, що сформували унікальний образ карпатського лісового духа [5].

Під час створення ілюстрації Чугайстер розглядався як символ дикої природи та гармонії між людиною і лісом.

Вовкун

Вовкун, або вовкулака, належить до категорії перевертнів. За народними віруваннями, це людина, яка здатна перетворюватися на вовка внаслідок чаклунства, прокляття або особливих обставин народження [20].

У фольклорі образ Вовкуна має трагічний характер. Після перевтілення людина зберігає людську свідомість, однак змушена жити серед диких звірів. Через це персонаж одночасно належить до двох світів і не може повністю повернутися до жодного з них.

Особливістю цього образу є його внутрішня суперечливість. Вовкун поєднує людську сутність і звірячу природу, що створює складний психологічний образ. Саме ця подвійність стала основою для розробки його художнього рішення у практичній частині роботи.

Упир

Упир є одним із найвідоміших демонологічних персонажів слов'янської міфології. У народних віруваннях він пов'язаний зі світом мертвих і належить до категорії небезпечних надприродних істот [20].

Згідно з фольклорними уявленнями, упирями ставали люди, які за життя були пов'язані з чаклунством, порушували моральні норми або померли неприродною смертю. Після поховання вони могли повертатися до світу живих та завдавати шкоди людям.

Образ Упира в українській традиції має низку відмінностей від популярного європейського образу вампіра. Народні перекази наділяють його здатністю впливати не лише на людей, а й на природні явища, врожайність та погодні умови [21].

Для створення ілюстрації цей персонаж був цікавий насамперед завдяки поєднанню людських рис із моторошними ознаками потойбічної істоти. Його образ дозволив використати більш темні кольорові рішення та зробити його образ

більш загадковим, що підкреслює похмуру атмосферу персонажа. На відміну від інших персонажів саме його я зробила трохи гострішим по стилю, але він все ще поєднується з загальною стилістикою векторних ілюстрацій.

Загальні спільні риси для подальшої ілюстрації персонажів

Для ілюстрування цих персонажів були обрані кольори які передають те що наші герої книги є магічними, загадковими лісовими істотами. Також здебільшого мають м'які форми в ілюстраціях, та елементи або колір тої чи іншої істоти міцно пов'язує усіх до купи, надаючи ілюстраціям стилістику яку легко впізнати з першого погляду.

Міркування щодо способу виконання

Були розглянуті різні способи виконання ілюстрацій, були спроби виконати їх за допомогою штучного інтелекту, способом доопрацювання ним моїх ескізів за заданим промтом. Але цей варіант швидко пішов на смітник, спільним рішенням з керівником диплому що ШІ це не зовсім гарна ідея для моєї роботи. Також, мені не дуже сподобалося що у мене виходило на папері малюючи аквареллю, тому, я віднайшла для себе найзручніший варіант графічного виконання ілюстрацій. А саме векторна графіка, як на мене це стало найбільш вдалим рішенням, цікавим стилістично, а головне створеним своїми руками, що також більше підходить до тематики. Бо якщо задуматися, використання ШІ для передачі чогось нашого, стародавнього, міфологічного, відчувається як якась дикість та глузування над спадщиною. Тому дуже вдячна за те що мені допомогли одуматися, та переробити ілюстрації не йдучи так званим "легким шляхом", а зробити чесно, обдумано, та якісно.

1.4. Аналіз аналогів та сучасних тенденцій оформлення ілюстрованих видань

Перед створенням власного авторського дизайн-проєкту важливо проаналізувати сучасні приклади ілюстрованих видань, пов'язаних із міфологією, фольклором та книжковою графікою. Аналіз аналогів дозволяє дослідити композиційні рішення, принципи верстки, типографіку, стилістику ілюстрацій та способи взаємодії тексту із зображенням.

Тепер можна помітити як міфічних створінь все частіше використовують у книжках, фільмах. Люди шукають способи, дізнатися більше про створінь зацікавили, та не всі знають де шукати. Тому було обрано створити збірку.

Серед сучасних видань можна помітити кілька основних підходів до оформлення книг на міфологічну тематику. Частина дизайнерів використовує деталізовану цифрову графіку з великою кількістю текстур і складним освітленням. Інші, навпаки, обирають мінімалістичне оформлення та працюють із простими композиціями, акцентуючи увагу на символіці й атмосфері.

У багатьох сучасних виданнях активно використовується кінематографічний підхід до ілюстрації. Зображення будуються за принципом кадру, із вираженою глибиною простору, світловими акцентами та емоційною композицією. Це дозволяє створити більш драматичне сприйняття книги.

Також помітною тенденцією є поєднання ручної графіки з цифровою обробкою. Дизайнери використовують олівцеві текстури, акварельні плями, імітацію друкарських технік або фактурний пензель. Такі елементи допомагають зробити ілюстрації менш стерильними та створити відчуття матеріальності.

У дизайні сучасних книг важливу роль відіграє верстка. Все частіше зустрічаються нестандартні композиції сторінки, великі поля, асиметрія та інтеграція зображень у текстовий блок. Ілюстрація може частково виходити за межі сторінки або ставати фоном для тексту. Такі рішення формують динамічніше візуальне середовище.

Для книг, пов'язаних із міфологією, характерне використання декоративних елементів. Це можуть бути орнаменти, стилізовані рамки, символи або графічні вставки між розділами. Проте у сучасному дизайні декор зазвичай використовується стриманіше, ніж у класичних виданнях. Основна увага приділяється атмосфері та композиції.

Окремо варто звернути увагу на типографіку. У багатьох авторських книгах заголовки мають індивідуальне шрифтове рішення або стилізацію під ручне написання. Для основного тексту зазвичай використовують прості читабельні гарнітури. Контраст між декоративним заголовком і стриманим текстом дозволяє створити виразну ієрархію.

Під час створення сучасних ілюстрованих видань дизайнери все частіше звертаються до історичної художньої спадщини. Українська книжкова графіка має багатовікову історію та сформувала власні художні принципи, які продовжують впливати на сучасне проектування видань. Особливу роль у цьому процесі відіграють орнаментальні композиції, декоративне трактування форми, увага до силуету та символічне використання зображень [9].

Однією з характерних рис української графіки є поєднання декоративності та змістовності. У традиційному мистецтві орнамент не виконував виключно оздоблювальну функцію. Кожен елемент мав певне символічне значення та був пов'язаний із народними уявленнями про природу, світобудову та людину. Подібний принцип використовується і в сучасному книжковому дизайні, коли декоративні елементи допомагають розкрити тему видання та підсилити його образне наповнення [5].

Для книг, присвячених міфології, особливе значення має використання символів, які походять із народної культури. Це можуть бути стилізовані рослинні мотиви, геометричні орнаменти, образи дерев, птахів або сонячних знаків. Такі елементи допомагають створити візуальний зв'язок між сучасним оформленням книги та її фольклорним змістом.

У багатьох сучасних проєктах дизайнери використовують принцип переосмислення традиційних форм. Замість буквального копіювання історичних зразків вони адаптують окремі художні прийоми до вимог сучасного видання. Завдяки цьому книга зберігає зв'язок із національною культурою, але водночас виглядає актуальною для сучасного читача.

Значний вплив на розвиток книжкового дизайну мають також сучасні українські графіки та ілюстратори. Їхні роботи демонструють різноманіття підходів до оформлення видань, поєднання традиційних мотивів із цифровими технологіями та активне використання авторської стилізації [13]. Саме ця тенденція є однією з найхарактерніших для сучасного книжкового дизайну в Україні.

Ілюстрування книги – це ще один спосіб прочитання літературного тексту, спосіб пізнання і одна з найцікавіших та найочікуваніших задач [14]. У сучасному оформленні ілюстрованих видань велике значення має матеріальність книги. Дизайнери працюють із фактурою паперу, тисненням, вибіркоким лаком, нестандартними палітурками та додатковими вставками. Такі рішення підсилюють емоційне сприйняття видання та роблять книгу окремим художнім об'єктом.

Під час аналізу аналогів також важливо враховувати цільову аудиторію. Частина видань орієнтована на дитячу аудиторію, тому використовує яскравішу палітру та спрощені форми. Інші книги мають більш похмуру й атмосферну стилістику та розраховані на дорослого читача. Для книги "Українські міфічні створіння" важливо знайти баланс між художністю, читабельністю та емоційною виразністю.

Колір є одним із найважливіших інструментів створення емоційного середовища книги. За допомогою кольорової палітри дизайнер може впливати на сприйняття образів, формувати настрій видання та підкреслювати його тематичну спрямованість.

У книгах, присвячених міфології та фольклору, часто використовуються природні кольори. Темно-зелені, коричневі, сині та сірі відтінки асоціюються з лісом, водою, нічним небом та природним середовищем, у якому існують міфологічні персонажі. Такі кольори сприяють створенню атмосфери та допомагають читачеві зануритися у світ легенд і переказів.

Водночас сучасні дизайнери нерідко використовують контрастні акценти. Яскраві червоні, помаранчеві або золотисті елементи привертають увагу до ключових деталей композиції та створюють емоційне напруження. Контраст кольорів дозволяє підсилити драматизм сцени або виділити головного персонажа.

У процесі оформлення міфологічних видань важливо враховувати не лише художню виразність кольору, а й його символічне значення. У народній культурі окремі кольори мали власне змістове навантаження. Наприклад, зелений

традиційно асоціювався з природою та життям, синій із водою та небом, чорний із невідомим і потойбічним світом, а червоний із силою та енергією [5].

Колір також допомагає формувати єдність усіх елементів книги. Обкладинка, форзаци, декоративні елементи, заголовки та ілюстрації мають працювати в межах однієї кольорової системи. Такий підхід забезпечує цілісність видання та робить його візуально впізнаваним.

Сучасні дизайнери все частіше використовують штучний інтелект як допоміжний інструмент у роботі над візуальними концепціями. ШІ допомагає швидко генерувати референси, експериментувати з композицією та знаходити нові образні рішення. Проте в більшості випадків отримані зображення потребують подальшого доопрацювання та адаптації під конкретний проєкт. Також все ще переважає більшість яка принципово уникає його використання, шукає референси на пінтерест, стокових сайтах або деінде.

Аналіз аналогів показує, що сучасне ілюстроване видання будується не лише на окремих красивих ілюстраціях. Важливу роль відіграє цілісність усіх елементів книги. Обкладинка, шрифти, кольорова система, структура сторінки та декоративні елементи мають працювати як єдина візуальна система.

Під час розробки книги "Українські міфічні створіння" доцільно використовувати поєднання атмосферної цифрової ілюстрації, сучасної типографіки та елементів української візуальної культури. Такий підхід дозволить створити видання, яке збереже зв'язок із фольклорною основою та водночас матиме сучасне графічне вирішення.

Однією з помітних тенденцій сучасного книжкового дизайну є активне використання векторної графіки. Її популярність пояснюється не лише технічними можливостями, а й широким спектром художніх рішень, які вона надає дизайнеру. На відміну від традиційних способів створення ілюстрацій, векторна графіка дозволяє працювати з формою максимально гнучко, змінювати композицію на будь-якому етапі роботи та адаптовувати готові зображення до різних форматів друкованої продукції [2].

У сучасних авторських виданнях векторна графіка часто використовується для створення цілісної візуальної системи книги. За допомогою єдиної стилістики ліній, кольорів та декоративних елементів дизайнер формує впізнаваний образ видання. Особливо актуальним такий підхід є для книжок на історичну, фольклорну та міфологічну тематику, де важливо не лише проілюструвати текст, а й передати відповідний настрій та атмосферу [12].

Векторна графіка дозволяє працювати як із простими декоративними елементами, так і зі складними сюжетними композиціями. У книжковому дизайні це відкриває можливості для створення заставок, орнаментів, титульних сторінок, розділових елементів та повноцінних сюжетних ілюстрацій. Однією з її важливих переваг є чіткість контурів та висока якість друку незалежно від масштабу зображення [4].

Сучасні дизайнери часто поєднують векторну графіку з текстурними ефектами, що дозволяє уникнути надмірної технічності зображення. Завдяки цьому ілюстрації набувають більш живого та художнього характеру. Поєднання векторних форм із фактурами паперу, пензля або ручної графіки створює цікаве візуальне рішення, яке поєднує традиційні та цифрові методи роботи [11].

Для видань, присвячених міфології, векторна графіка є особливо доречною. Вона дозволяє створювати образи, які не прив'язані до реалістичного відтворення дійсності. Дизайнер отримує можливість працювати із символікою, декоративністю та стилізацією, створюючи власне бачення міфологічного персонажа. Саме тому векторна графіка часто використовується у книжках, присвячених легендам, казкам та народним переказам [13].

Важливу роль відіграє також можливість створення єдиної системи декоративних елементів. У сучасних книгах орнаменти, заставки та графічні вставки не виконують лише функцію оздоблення. Вони допомагають структурувати інформацію, виділяти окремі розділи та підтримувати загальну стилістику видання. Такий підхід особливо актуальний для авторських книжкових проєктів, де кожен елемент підпорядковується спільній концепції [14].

Міфологічні персонажі не мають єдиного усталеного зовнішнього вигляду. Більшість описів походить із народних переказів, які передавалися усно та змінювалися залежно від регіону. Через це художник отримує значну свободу для творчої інтерпретації образів [19].

Авторська стилізація дозволяє не лише відтворити персонажа, а й передати його характер через художню форму. Важливу роль у цьому процесі відіграють пропорції, силует, пластика ліній та кольорове рішення. Саме ці елементи часто впливають на сприйняття образу більше, ніж дрібні деталі.

У сучасній книжковій графіці поширеним є підхід, за якого художник не прагне максимальної реалістичності. Натомість акцент робиться на створенні емоційно виразного образу. Такий метод особливо доречний у роботі з міфологічними персонажами, оскільки дозволяє передати їхню загадковість та символічний зміст.

Стилізація також допомагає об'єднати різних персонажів у межах одного видання. Незважаючи на відмінності між Нявкою, Чугайстром, Вовкуном, Упирем та Водяником, усі вони повинні виглядати частиною єдиної візуальної системи. Саме авторська стилістика забезпечує цю цілісність та формує індивідуальний характер книги.

Таким чином, векторна графіка сьогодні є не лише технічним інструментом, а й повноцінним художнім засобом створення книжкової ілюстрації. Її використання дозволяє поєднати функціональність, високу якість поліграфічного відтворення та авторський підхід до формування візуального образу книги.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було досліджено особливості сучасного книжкового дизайну та принципи оформлення ілюстрованих видань. Визначено, що книга сьогодні сприймається не лише як носій тексту, а як цілісний візуальний об'єкт, у якому важливу роль відіграють композиція, типографіка, ілюстрація та загальна атмосфера оформлення.

Під час дослідження української міфології було встановлено, що народна демонологія та фольклор містять велику кількість образів, символів і сюжетів, які можуть бути основою для створення авторського дизайн-проекту. Важливу роль у формуванні візуальної стилістики мають природні мотиви, народна орнаментика та емоційна атмосфера легенд і переказів. Визначено, що образи Нявки, Чугайстра, Вовкуна, Упира та Водяника мають виразні характерні риси, які можуть бути передані засобами графічного дизайну та книжкової ілюстрації.

Аналіз сучасних аналогів показав, що в оформленні ілюстрованих видань активно використовуються цифрова графіка, нестандартна верстка, атмосферна кольорова гама та поєднання ручних і цифрових технік. Також було проведено аналіз векторної графіки та цифрової ілюстрації. У ході аналізу літературних джерел встановлено, що українська міфологія є важливою складовою національної культурної спадщини та продовжує привертати увагу дослідників, художників і дизайнерів. Праці Івана Огієнка, Володимира Гнатюка, Валерія Войтовича, Галини Лозко та інших науковців дозволили сформуванню теоретичну основу для подальшої роботи над візуальною концепцією видання.

Також було проведено аналіз аналогів ілюстрованих книжкових видань та сучасних тенденцій книжкового дизайну. Встановлено, що сучасні авторські книги поєднують змістовне наповнення з продуманою візуальною системою, де важливу роль відіграють ілюстрації, кольорова палітра, типографіка та декоративні елементи. Значна увага приділяється створенню цілісного образу видання, у якому всі складові працюють на розкриття обраної теми.

Окремо розглянуто особливості використання векторної графіки у сучасному книжковому дизайні. Визначено її основні переваги для створення ілюстрованих видань: можливість масштабування без втрати якості, зручність редагування, чіткість контурів та широкі можливості для стилізації образів. Встановлено, що векторна графіка є ефективним інструментом для створення ілюстрацій міфологічної тематики та дозволяє формувати єдину візуальну систему книги.

Отримані результати стали основою для подальшого формування авторської концепції книги "Українські міфічні створіння" та розробки її графічного оформлення.

РОЗДІЛ 2

ПРОЄКТУВАННЯ ДИЗАЙНУ КНИГИ

"УКРАЇНСЬКІ МІФІЧНІ СТВОРІННЯ"

2.1 Формування авторської концепції видання

Під час створення книги "Українські міфічні створіння" основна увага приділялася поєднанню сучасного графічного дизайну з атмосферою українського фольклору. Концепція видання будувалась навколо ідеї переосмислення народної міфології через візуальну мову сучасної ілюстрованої книги. Важливо було не створити етнографічний збірник або дитячу казку, а передати відчуття загадковості, містики та емоційної напруги, які присутні в народних легендах.

На початковому етапі роботи було проведено збір візуального матеріалу та пошук аналогів (Див. Додаток 1). Аналізувалися сучасні ілюстровані видання, концепт-арти, графічні романи, фольклорні збірки та цифрові ілюстрації на тему міфології. Особлива увага приділялася композиції сторінки, взаємодії тексту та зображення, кольоровій гамі й характеру ілюстрацій.

Під час формування концепції важливо було визначити цільову аудиторію книги. Видання розраховане переважно на молодь та дорослого читача, який цікавиться українською культурою, фольклором та візуальним мистецтвом. Через це було обрано більш атмосферний і стриманий стиль оформлення без надмірно дитячої стилізації.

Основою візуальної концепції стали природні мотиви, темні кольорові поєднання та фактурні елементи. Для книги було обрано приглушену кольорову гаму з перевагою темно-зелених, сірих, коричневих і чорних відтінків. Такі кольори допомагають створити атмосферу нічного лісу, туману та старих легенд. Для акцентів використовуються світлі або теплі кольори, які привертають увагу до окремих деталей.

Важливою частиною концепції стало створення цілісного стилю для всіх ілюстрацій. Незважаючи на різноманітність персонажів, книга повинна виглядати єдиною. Через це в оформленні використовуються схожі принципи освітлення, текстури та побудови композиції. Більшість ілюстрацій мають затемнений фон і локальні світлові акценти, які підсилюють драматичність образів.

Основою змістового та візуального наповнення книги стали персонажі української демонології, які найчастіше зустрічаються у народних переказах, легендах та фольклорних записах. Для практичної частини було обрано п'ять образів: Нявку, Чугайстра, Вовкуна, Упиря та Водяника. Кожен із них має власну

історію походження, характерні зовнішні ознаки та особливості сприйняття в українській традиції [3].

Нявка належить до найвідоміших жіночих демонологічних образів українського фольклору. У народних віруваннях вона постає як дух молодої дівчини, пов'язаний із лісом та природою. У різних регіонах України опис нявок відрізняється, проте майже завжди вони наділяються надзвичайною красою та водночас прихованою небезпекою [24]. Саме ця подвійність стала основою візуального вирішення персонажа. Під час створення ілюстрації використовувалися плавні лінії, м'які переходи кольору та приглушене освітлення. Образ Нявки посідає особливе місце серед українських міфологічних персонажів. У народних уявленнях вона поєднує красу та небезпеку, що робить її одним із найвиразніших образів української демонології. За переказами, нявками ставали душі молодих дівчат, які загинули неприродною смертю або померли до одруження [24]. Через це їхній образ часто пов'язувався із сумом, самотністю та незавершеністю земного життя.

У різних регіонах України нявок описували по-різному. На Гуцульщині та в Карпатах вони зображувалися як молоді дівчата з довгим волоссям, які з'являлися серед лісу або біля гірських потоків. В інших місцевостях їх могли ототожнювати з русалками або лісовими духами [3]. Незважаючи на локальні відмінності, спільною рисою залишалася їхня належність до світу природи та потойбіччя.

Під час створення ілюстрації Нявки важливо було передати не лише зовнішній вигляд персонажа, а й її емоційний стан. Саме тому композиція будується навколо образу самотньої постаті, яка частково розчиняється в навколишньому середовищі. Використання приглушених кольорів, холодних відтінків та м'якого освітлення допомагає сформувати відчуття примарності й загадковості.

Візуальне рішення персонажа також спирається на сучасні принципи книжкової ілюстрації, де важливу роль відіграє не буквальне відтворення фольклорного опису, а створення художнього образу, здатного викликати емоційну реакцію читача [13].

Чугайстер є одним із найцікавіших персонажів української міфології. На відміну від багатьох інших демонологічних істот, він не завжди виступає негативним персонажем. У народних легендах Чугайстер часто захищає людей від нявок та інших небезпечних створінь [20]. Його образ асоціюється з диким лісом, свободою та природною силою. Саме тому в ілюстрації було використано масивний силует, складну фактуру та природну кольорову палітру.

Образ Вовкуна походить із давніх вірувань про перевертнів. У слов'янській міфології вовкунами називали людей, здатних перетворюватися на вовків за допомогою магії або прокляття [21]. У різних народних переказах цей персонаж міг бути як жертвою обставин, так і небезпечною істотою. Для передачі

такого характеру в композиції використовувалися контрастні форми, різкі лінії та динамічні пози персонажа.

Упир є одним із найдавніших образів слов'янської демонології. У народній уяві він пов'язувався зі світом мертвих та нічними страхами людини [29]. Українські описи упирів значно відрізняються від сучасних популярних образів вампірів. Вони мали більш похмурий і страхітливий вигляд, що знайшло відображення у візуальному оформленні персонажа.

Водяник належить до духів водної стихії. Його образ часто пов'язують із річками, озерами, ставками та болотами [18]. У народних переказах він міг як допомагати людині, так і становити небезпеку для тих, хто нехтував правилами поведінки біля води. Під час створення ілюстрації використовувалися холодні кольори, ефекти туману та плавна пластика форми.

Обрані персонажі дозволили продемонструвати різноманітність української міфології та сформувати візуально насичену систему образів, яка стала основою всієї книги.

Особлива увага приділялася образам міфічних істот. Під час роботи важливо було уникати надто шаблонного або казкового зображення персонажів. Частина істот створювалася на основі народних описів, але адаптувалася до сучасної стилістики. Наприклад, нявка зображується не як класичні казкові персонажі, а як більш природні й дещо тривожні образи, пов'язані з лісовим середовищем.

Додатковим елементом концепції стало використання декоративних графічних деталей. У книзі застосовуються стилізовані орнаменти, текстурні вставки та невеликі символічні елементи, натхненні українським народним мистецтвом. Водночас декоративна система залишається стриманою, щоб не перевантажувати сторінки.

Під час створення візуальної концепції важливу роль відігравала емоційна складова. Книга повинна викликати відчуття загадковості та поступового занурення у світ міфології. Через це композиція сторінок будується таким чином, щоб чергувати більш деталізовані розвороти з простішими сторінками, де зберігається візуальна пауза.

Авторська концепція книги базується на поєднанні сучасного цифрового дизайну, атмосферної ілюстрації та елементів української візуальної культури. Такий підхід дозволяє створити видання, яке не копіює традиційне оформлення фольклорних збірок, а формує сучасне бачення української міфології.

2.2. Розробка ілюстративної та типографічної системи книги

Ілюстрація є однією з головних складових книги "Українські міфічні створіння". Саме через зображення формується емоційний характер видання та створюється атмосфера міфологічного світу. Під час розробки ілюстративної

системи основна увага приділялася стилістичній єдності, композиції та взаємодії ілюстрацій із текстом.

Векторна графіка є одним із найбільш поширених інструментів сучасного графічного дизайну. Її основна перевага полягає у можливості масштабування зображень без втрати якості, що особливо важливо під час створення друкованої продукції [2].

На відміну від растрових зображень, векторна графіка будується на математичних формулах та кривих. Завдяки цьому дизайнер може редагувати окремі елементи композиції незалежно один від одного, змінювати їхній розмір, колір або форму без погіршення якості зображення [4].

У книжковій ілюстрації векторна графіка використовується для створення стилізованих персонажів, декоративних елементів, орнаментів та композиційних деталей. Вона дозволяє працювати з чітким контуром, декоративною площинністю та узагальненням форми [32].

Для книги "Українські міфічні створіння" векторна графіка була обрана через можливість поєднання декоративності та сучасної стилістики. Усі персонажі створювалися за допомогою векторних контурів, що дозволило сформувати єдину візуальну систему та зберегти стилістичну цілісність видання.

Важливою особливістю роботи стала стилізація образів. Під час створення персонажів не ставилося завдання досягти фотографічної реалістичності. Основна увага приділялася силуету, ритму ліній та декоративному узагальненню форми. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям книжкової графіки та дозволяє створити більш виразний художній образ [13].

Для книги було обрано цифрову техніку виконання ілюстрацій із використанням векторної графіки, з застосуванням ефектів, таких як градієнт, різних типів. Такий підхід дозволив поєднати деталізацію цифрового малюнка з більш живою та цікавою подачею. Частина текстур і фонових елементів стилізується під старий папір, друковану графіку або ручний рисунок.

Усі персонажі створювалися з урахуванням їхнього середовища та характеру. Композиція ілюстрацій будується таким чином, щоб увага концентрувалася на образі істоти, її вигляді згідно з знайденими описами та спільній кольоровій палітрі. Для більшості ілюстрацій використовуються зелені тони, які йдуть в бік або додавання більше жовтого, або блакитного, щоб підсилюють задумку зробити персонажів по яким видно звідки вони.

Типографічна система книги створювалася з урахуванням загальної атмосфери видання. Для основного тексту було обрано гарнітуру із простими та читабельними формами, з засічками. Це дозволяє зберігати комфортне сприйняття тексту навіть на сторінках із великою кількістю графічних елементів.

Для заголовків використовується декоративний шрифт із виразнішим характером. Його форма частково нагадує старі друковані видання та має

стилізацію під ручне написання, був план знайти щось схоже на рукописний шрифт, він теж має засічки. Такий контраст між основним текстом і заголовками допомагає сформуванню чіткої ієрархії та підтримує загальну стилістику книги.

Під час верстки велика увага приділялася композиції сторінки. У книзі використовуються широкі поля, симетричні рішення та розміщення великих і компактних текстових блоків. Це дозволяє зробити макет стабільним і зручним для ознайомлення.

Декоративні елементи в типографіці використовуються стримано. Для оформлення сторінок видання застосовуються невеликі графічні вставки та орнаментальні мотиви. Вони підтримують атмосферу книги, але не перевантажують композицію. На це надихнули дизайни колекційних карток схожої тематики (Див. Додаток 2).

Під час розробки макета враховувалася також технічна сторона друку. Колірна палітра та рівень деталізації ілюстрацій адаптувалися під друковане відтворення, щоб уникнути втрати контрасту або надто темного зображення після друку.

Ілюстративна та типографічна система книги формує єдине візуальне середовище. Поєднання атмосферної графіки, стриманої кольорової гами та сучасної верстки дозволяє створити видання, яке підтримує тему української міфології та водночас виглядає актуально в контексті сучасного книжкового дизайну.

2.3. Використання векторної графіки у створенні ілюстрацій книги

Векторна графіка є одним із найбільш поширених інструментів сучасного графічного дизайну та книжкової ілюстрації. Її особливість полягає у побудові зображення за допомогою контурів і геометричних форм, що дозволяє зберігати чіткість ілюстрацій незалежно від масштабу [2]. Саме тому векторна графіка активно використовується у створенні поліграфічної продукції, плакатів, айдентики та книжкового оформлення.

Векторна графіка – це спосіб представлення об'єктів і зображень в комп'ютерній графіці, заснований на математичному описі елементарних геометричних об'єктів [37].

Використання векторних графічних редакторів, таких як: Adobe Illustrator, CorelDRAW, Sketch та інших, надає широкі можливості для створення професійного графічного дизайну. Через їх використання дизайнери можуть створювати візуальні елементи для реклами, брендингу, вебдизайну, ілюстрацій, а також для інших цілей. Векторна графіка особливо корисна для вебдизайнерів, оскільки вона може масштабуватися без втрати якості. А це своєю чергою дозволяє створювати різні роздільні здатності для різних пристроїв та роздільних здатностей екрану [43].

Основними характерними рисами векторного зображення є відносно невеликий розмір файлу, зміна масштабу без втрати якості, простота редагування, можливість роботи з кожним об'єктом зображення тощо [42].

У процесі створення книги "Українські міфічні створіння" векторна графіка використовувалася як основний інструмент побудови ілюстрацій та декоративних елементів. Такий підхід дозволив створити цілісний стиль видання та підтримати атмосферу української міфології через стилізовані форми, текстури та композиційні рішення.

Під час роботи над персонажами велика увага приділялася силуету та пластичності форми. Для кожної міфічної істоти створювалася окрема система ліній, пропорцій і декоративних деталей. Наприклад, образ Нявки будувався на плавних формах і тонких деталях, які підкреслюють містичний та примарний характер персонажа. Для Вовкуна використовувалися більш різкі контури та динамічні форми, що допомагають передати агресивність і напруження образу.

У створенні ілюстрації Водяника використовувалися хвилеподібні лінії, текстурні елементи та холодна кольорова гама. Для Чугайстра характерними стали більш масивні форми та поєднання природних текстур із декоративною стилізацією. Образ Упира будувався на контрастному освітленні, темних кольорах і деформованих деталях обличчя.

Векторна графіка дозволяє працювати з композицією значно гнучкіше. У процесі створення ілюстрацій окремі елементи легко редагуються, змінюються за розміром або адаптуються до формату сторінки без втрати якості [11]. Це особливо важливо для книжкового дизайну, де ілюстрації використовуються як у повносторінкових композиціях, так і в декоративних вставках.

Під час створення книги використовувалися принципи стилізації та декоративного узагальнення форми. Такий підхід характерний для сучасної графічної ілюстрації та дозволяє створювати виразні образи навіть при обмеженій кольоровій палітрі [32]. Частина елементів натхненна українською графікою та декоративними мотивами народного мистецтва [9].

Важливу роль у роботі з векторною графікою відіграє колір. Для книги було обрано приглушену палітру з темно-зелених, сірих, синіх та коричневих відтінків. Це допомагає сформуванню атмосфери містики та підтримує загальну стилістику видання. Контрастні світлові акценти використовуються для виділення окремих деталей персонажів та створення емоційного напруження в композиції.

У процесі створення ілюстрацій також використовувалися текстурні ефекти та поєднання векторної графіки з растровими елементами. Це дозволило уникнути надто «плоского» вигляду зображень і зробити композиції більш атмосферними та візуально насиченими.

Використання векторної графіки у дизайні книги дозволило створити цілісну систему ілюстрацій, адаптовану до друкованого формату та загальної

концепції видання. Такий підхід поєднує сучасні можливості цифрового дизайну з тематикою української міфології та авторською стилізацією образів.

2.4. Векторна графіка у книжковій ілюстрації

Векторна графіка займає важливе місце у сучасному графічному дизайні та активно використовується під час створення друкованої продукції, рекламних матеріалів, поліграфії та книжкових видань. Її особливість полягає у тому, що зображення формується не з окремих пікселів, а за допомогою математично побудованих ліній, кривих та геометричних об'єктів. Завдяки цьому векторні ілюстрації можуть масштабуватися без втрати якості, що є однією з головних переваг під час підготовки матеріалів до друку [2].

У книжковому дизайні векторна графіка використовується для створення ілюстрацій, декоративних елементів, орнаментів, шрифтових композицій та оформлення обкладинок. Сучасні цифрові технології дозволяють дизайнеру працювати з великою кількістю графічних елементів, зберігаючи при цьому високу точність та якість зображення. Саме тому векторні редактори стали одним із основних інструментів роботи графічного дизайнера [11].

На відміну від растрової графіки, яка складається з великої кількості пікселів, векторна графіка дозволяє змінювати окремі елементи композиції без погіршення якості всього зображення. Кожен об'єкт може редагуватися незалежно від інших, що значно спрощує процес створення складних ілюстрацій та адаптацію їх до різних форматів видання [4]. Це особливо важливо під час роботи над книжковими проектами, де одна й та сама ілюстрація може використовуватися як на розвороті, так і у вигляді окремого декоративного елемента.

Однією з характерних рис векторної графіки є можливість стилізації форми. Дизайнер може свідомо спрощувати об'єкти, підкреслювати окремі деталі або створювати декоративне узагальнення образу. Такий підхід широко використовується у сучасній книжковій ілюстрації, де важливим є не лише відтворення реального вигляду об'єкта, а й створення певного художнього настрою та візуальної атмосфери [32].

Особливого значення векторна графіка набуває у створенні авторських видань. На відміну від фотографічних зображень, стилізована ілюстрація дозволяє сформулювати власну художню мову проекту та зробити книгу впізнаваною. Векторна графіка дає змогу поєднувати декоративність, символізм і сучасні графічні рішення, що є важливим для створення цілісного образу видання [12].

Під час роботи над книгою "Українські міфічні створіння" векторна графіка стала основним інструментом створення персонажів та декоративного оформлення. Такий вибір обумовлений специфікою теми. Українська міфологія

містить велику кількість образів, які не мають єдиного канонічного вигляду. У різних регіонах один і той самий персонаж міг описуватися по-різному, тому художник отримує значну свободу у створенні власної інтерпретації образу [19].

Під час створення персонажа Нявки використовувалися плавні контури та витягнуті пропорції фігури. Такий підхід дозволив підкреслити містичність персонажа та його зв'язок із природним середовищем. Для побудови композиції використовувалися асиметричні форми та м'які лінії, що створюють відчуття легкості та примарності образу.

Образ Чугайстра вимагав іншого підходу. У народних переказах він постає як лісовий дух, пов'язаний із дикою природою Карпат [20]. Саме тому в процесі роботи використовувалися більш масивні форми, складні силуети та велика кількість декоративних деталей. Для створення фактурності окремих елементів застосовувалися текстурні ефекти, які поєднувалися з векторними контурами.

Під час розробки образу Вовкуна основна увага приділялася передачі руху та внутрішньої напруги персонажа. Векторна графіка дозволила працювати з різкими ламаними лініями, контрастними формами та складними силуетними рішеннями. Такий підхід допоміг підкреслити подвійність образу людини-перевертня та його зв'язок із диким світом природи.

Для створення Упиря використовувалися темні кольорові поєднання та контрастні акценти. Значна увага приділялася виразності силуету та роботі з негативним простором композиції. Завдяки векторній графіці вдалося створити образ, який сприймається загрозливим навіть без надмірної деталізації.

Образ Водяника будувався на використанні плавних ліній та органічних форм. Візуальна структура персонажа формувалася за допомогою хвилеподібних контурів, що асоціюються з водною стихією. Додатково використовувалися напівпрозорі текстурні елементи, які підсилюють відчуття вологи та глибини простору.

Важливою перевагою векторної графіки є її зручність на етапі підготовки макета до друку. Під час створення книжкового видання дизайнер повинен враховувати вимоги поліграфічного виробництва, особливості кольоровідтворення та технічні параметри файлів. Векторні зображення дозволяють уникнути проблем із роздільною здатністю та забезпечують високу якість друку незалежно від формату видання [2].

Не менш важливим є використання векторної графіки для створення декоративних елементів книги. У проєкті застосовувалися стилізовані орнаменти, декоративні рамки та графічні вставки, натхненні українським народним мистецтвом. Такі елементи допомагають об'єднати всі сторінки книги в єдину композиційну систему та підсилюють зв'язок видання з національною культурною традицією [9].

Сучасний книжковий дизайн передбачає поєднання функціональності та художньої виразності. Векторна графіка дозволяє досягти цього балансу завдяки можливості працювати як із великими сюжетними ілюстраціями, так і з дрібними декоративними деталями. Її використання забезпечує цілісність стилю, високу якість друку та широкі можливості для творчої інтерпретації міфологічних образів.

Таким чином, використання векторної графіки стало важливою складовою розробки книги "Українські міфічні створіння". Саме цей інструмент дозволив створити єдину систему ілюстрацій, сформувати впізнаваний візуальний стиль видання та реалізувати авторське бачення українських міфологічних персонажів у сучасному графічному форматі.

2.5. Формат, конструкція та поліграфічні особливості видання

Формат, конструкція та поліграфічні характеристики книги "Українські міфічні створіння" визначаються жанровими особливостями твору, та авторською концепцією дизайну. Основним завданням на цьому етапі є створення естетично приємного, та довговічного, що відповідатиме сучасним вимогам до дизайну сучасної книги.

Для реалізації проєкту обрано формат А4, який є типовим та оптимальним для схожих видань. Такий формат забезпечує комфортне читання, зручність у використанні та дозволяє ефективно поєднувати текстовий та ілюстративний матеріал. Формат А4 є досить поширеним у сучасному книговидаванні, особливо для таких ілюстративних видань.

Конструкція книги передбачає тверду обкладинку яка передасть настрій видання своїм дизайном. Візуальне оформлення книги передасть настрої та зміст книги, поєднуючи сучасність і символічність.

Для внутрішнього блоку передбачається використання глянцевого паперу, для ефектнішого вигляду, надаючи виданню схожість журналу. Таке рішення добре підійде під стиль оформлення внутрішнього блоку видання. Добре передасть як текст, так і ілюстрації, зберігаючи кольори та деталізацію зображень. Колір паперу жовтуватий, щоб передати настрої старовинної міфології.

Для друку видання передбачається використання якісного кольорового друку, що дасть нам побачити найкраще виконання, ілюстрацій та оформлення. Особлива увага приділяється якості друку лінійної графіки та напівпрозорих елементів, характерних для мінімалістичної стилістики ілюстрацій.

Авторське рішення книги спрямоване на створення цілісного, продуманого видання, у якому усі елементи підпорядковані загальній дизайнерській концепції. Такий підхід дозволяє підкреслити ідейне наповнення

твору та забезпечити високий рівень естетичного і функціонального сприйняття книги.

Вибір формату та конструкції видання також пов'язаний із особливостями читацької поведінки. Книга повинна бути зручною для тривалого читання, не створювати фізичного дискомфорту та легко відкриватися на будь-якій сторінці. Це особливо важливо для художніх текстів, які передбачають занурення у процес читання.

Палітурка, окрім захисної функції, виконує також іміджеву роль. Вона формує перше враження про книгу та впливає на рішення читача щодо її придбання. Саме тому її дизайн має бути не лише естетично привабливим, але й концептуально обґрунтованим.

Також доцільно враховувати економічні аспекти виробництва: вибір матеріалів і технологій має бути збалансованим між якістю та вартістю. Це дозволяє створити видання, яке є доступним для цільової аудиторії та водночас відповідає сучасним стандартам поліграфії.

Таким чином, конструктивні та поліграфічні рішення є невід'ємною частиною загальної дизайнерської концепції та безпосередньо впливають на сприйняття книги як цілісного об'єкта.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було досліджено процес проєктування книги "Українські міфічні створіння" та сформовано основні принципи її візуального оформлення. Під час роботи було визначено стилістичний напрям видання, кольорову гаму, композиційні особливості та характер ілюстративної системи.

У процесі формування авторської концепції основна увага приділялася поєднанню сучасного графічного дизайну з атмосферою українського фольклору. Для книги було обрано стримане й атмосферне оформлення з використанням природних мотивів, текстурних елементів і затемненої кольорової палітри.

Під час розробки ілюстративної та типографічної системи було створено єдиний візуальний стиль видання. Ілюстрації виконуються в цифровій техніці з використанням фактурної графіки, а типографіка поєднує читабельність основного тексту з декоративним оформленням заголовків.

Також у роботі було досліджено особливості використання векторної графіки у створенні книжкової ілюстрації. У процесі роботи векторна графіка використовувалася для створення персонажів, декоративних елементів та композиційних рішень книги. Це дозволило сформуванню цілісного візуального стилю видання та адаптувати ілюстрації до друкованого формату.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУ КНИГИ "УКРАЇНСЬКІ МІФІЧНІ СТВОРІННЯ"

3.1. Розробка обкладинки видання

Обкладинка є одним із головних елементів книжкового дизайну, оскільки саме вона формує перше враження про видання та задає його візуальний характер. Під час розробки обкладинки книги "Українські міфічні створіння" основна увага приділялася створенню атмосфери загадковості, яка відповідала б темі української міфології та загальній стилістиці проєкту.

На початковому етапі було створено декілька композиційних варіантів обкладинки. Розглядалися рішення з великою центральною ілюстрацією, більш декоративні композиції та варіанти з акцентом на типографіку. У процесі роботи було обрано композицію, у якій головним елементом стала назва закомпонована елементами які використані в ілюстраціях, інтегрована в темний тон який нагадує природне середовище.

Для оформлення обкладинки використовувалась приглушена кольорова палітра. Основу складають жовто-зелені, та блакитно-зелені відтінки. Така гама допомагає створити атмосферу лісу та підсилює містичний характер книги. Для окремих деталей використовуються жовті світлі контрастні акценти, які привертають увагу до центрального образу.

Важливу роль у композиції обкладинки відіграє обраний шрифт та його розположення. Основний акцент створюється за допомогою жовтого кольору та векторних елементів такого ж кольору. Це дозволяє зробити композицію більш глибокою та візуально виразною.

Під час роботи над обкладинкою було вирішено використати векторні декоративні елементи, та деякі елементи з ілюстрацій які присутні в книзі. Через це образ обкладинки створювався більш атмосферним і пов'язаним із середовищем книги. Такий підхід дозволяє зберегти відчуття загадковості та не перетворює книгу на типово фантастичне видання.

Шрифтове оформлення обкладинки також підбиралося відповідно до загальної стилістики. Назва книги виконана декоративним шрифтом із виразними формами та легкими асоціаціями зі старими друкованими виданнями. При цьому шрифт залишається достатньо читабельним і не перевантажує композицію.

Додаткові текстові елементи, на обкладинці відсутні, але якщо були б, вибір впав би на більш просту гарнітуру, наприклад таку ж яка використана в дизайні основного тексту на розгортах. Це дозволило б зберегти контраст між декоративною назвою та другорядною інформацією. Уся типографіка будується

за принципом візуальної ієрархії, де основна увага концентрується саме на назві книги.

Під час створення обкладинки також враховувались технічні особливості друку. Ілюстративні векторні елементи адаптовувалась під друковане відтворення, коригувались контраст і насиченість кольорів. Окремо розглядалася можливість використання додаткових поліграфічних ефектів, таких як вибіркового лака або тиснення для назви книги.

Значна увага приділялася взаємодії обкладинки з внутрішнім оформленням книги. Стиль ілюстрації, кольорова система та декоративні елементи повторюються у внутрішньому блоці, що дозволяє створити цілісний візуальний образ видання.

У результаті було створено обкладинку, яка передає атмосферу української міфології, підтримує загальну концепцію книги та формує виразний візуальний образ видання.

3.2. Дизайн внутрішнього блоку книги

Внутрішній блок книги створювався з урахуванням загальної стилістики проєкту та особливостей сприйняття ілюстрованого видання. Основним завданням було поєднати текстову частину, векторні ілюстрації та декоративні елементи в єдину композиційну систему.

Під час розробки макета велика увага приділялася структурі сторінки. Для книги було обрано макет із достатньо широкими полями та вільним простором між елементами. Це дозволило уникнути перевантаження та зробити сторінки більш легкими для сприйняття.

Верстка внутрішнього блоку будується одному і тому ж структурованому статичному дизайні, де елементи стоять вирівняно та кожен розворот займають однакове місце. Частина розворотів векторні ілюстрації в яких колір походить в тепліші відтінки зеленого, інші мають більш холодний відтінок. Обидві версії містять ефект градієнту, звичайний або радіальний. Такий підхід допомагає створити візуальний ритм і підтримувати увагу читача.

Для основного тексту використовується читабельна гарнітура без надмірної декоративності. Розмір шрифту та міжрядковий інтервал підбиралися таким чином, щоб текст залишався комфортним для читання навіть у поєднанні з темним оформленням і великою кількістю графічних елементів.

Заголовки розділів мають виразніше оформлення та відрізняються від основного тексту за стилем і розміром. Для деяких сторінок використовуються декоративні літери або невеликі графічні вставки, натхненні народними орнаментами.

У книзі активно використовується взаємодія тексту та ілюстрації. На сторінках текст не заважає сприйняттю ілюстрації, а навпаки інтегрується в композицію та гарно працює з зображенням.

Ілюстрації займають важливе місце у внутрішньому блоці книги. Для кожного персонажа існує окрема задумка, як його бачу на основі прочитаних мною праць, та моєї фантазії яким саме я хочу його передати візуально ілюстровано, яка допомагає розкрити його характер і середовище. Частина ілюстрацій виконується у повний зріст персонажа, частина показує лише вище коліна.

Під час верстки важливо було зберегти баланс між деталізованими композиціями та візуальними паузами. Через це ліва сторінка розгортки залишається більш мінімалістичною та містить лише трохи тексту, невеликі декоративні елементи, та векторну ілюстрацію персонажа, а права сторінка має декоративний елемент, багато тексту, та цікавий факт в рамочці з низу сторінки. Такий контраст робить книгу передбачуваною та практичною.

Декоративна система внутрішнього блоку побудована на використанні текстур, тонких ліній, природних мотивів та символічних графічних елементів. У книзі застосовуються стилізовані рослинні форми, текстури паперу та затемнені фонові вставки.

Під час роботи над макетом враховувались також технічні параметри друку. Верстка створювалася з урахуванням обрізних форматів, полів безпеки та особливостей кольорового друку. Ілюстрації адаптовувались до друкованого формату для збереження деталізації та контрасту.

У результаті було створено внутрішній блок, у якому текст, ілюстрація та композиція сторінки працюють як єдина система. Оформлення підтримує загальну атмосферу книги та допомагає передати характер українських міфічних образів згідно моєї задумки.

3.3. Підготовка макета до друку та презентації проєкту

Після завершення роботи над ілюстраціями та версткою було розпочато етап підготовки книги до друку. На цьому етапі перевірялась технічна якість макета, правильність розташування елементів та відповідність поліграфічним вимогам.

Під час підготовки до друку особлива увага приділялася кольоровій корекції. Оскільки значна частина ілюстрацій містить темні відтінки та атмосферне освітлення, важливо було зберегти баланс між деталізацією та контрастом. Частина кольорів адаптовувалась під друкований формат для уникнення надто темного результату.

Макет книги створювався у професійній програмі для верстки. Для всіх сторінок були налаштовані поля обрізу, безпечні відступи та правильне

розташування елементів відносно корінця книги в Adobe InDesign. Також перевірялась якість растрових зображень та відповідність їхньої роздільної здатності друкарським вимогам, файли зберігалися через окрему функцію збереження pdf файлів найкращої якості в InDesign.

Під час фінальної підготовки проводилася перевірка шрифтового оформлення. Важливо було переконатися, що всі текстові елементи коректно відображаються у друкованому форматі та не втрачають читабельності. Додатково перевірялися міжрядкові інтервали, відступи та загальна композиція сторінок.

Для друку книги планується використання щільного матового паперу, який допоможе краще передати атмосферу ілюстрацій та зменшить небажані відблиски. Для обкладинки розглядається використання твердої папітурки або щільного крейдованого матеріалу з додатковими поліграфічними ефектами.

Окрему увагу було приділено презентації проєкту. Для демонстрації книги створювались візуалізації обкладинки, розворотів та окремих елементів оформлення. Це дозволяє показати цілісність дизайн-системи та продемонструвати особливості книги в цифровому форматі.

Під час підготовки презентаційних матеріалів використовувались мокапи друкованого видання. Вони допомогли оцінити зовнішній вигляд книги, масштаб композицій і взаємодію кольорів у реальному середовищі. Також були підготовлені окремі зображення мокапів розворотів, з метою демонстрації використання ілюстрацій векторною графікою в макеті.

Важливим етапом стала фінальна перевірка цілісності оформлення. Аналізувалась узгодженість кольорової палітри, ритм сторінок, характер типографіки та взаємодія декоративних елементів. Частина сторінок редагувалась для кращого композиційного балансу.

Підготовка книги до друку показала важливість технічної точності у графічному дизайні. Навіть якісна ілюстрація або композиція можуть втратити виразність без правильної адаптації до друкарського процесу. Через це значна частина роботи була пов'язана саме з корекцією та перевіркою макета.

У результаті було створено готовий дизайн-проєкт книги "Українські міфічні створіння", який поєднує атмосферну ілюстрацію, сучасну верстку та елементи української візуальної культури. Макет підготовлений до друку та подальшої презентації як авторське ілюстроване видання.

3.4. Поліграфічна підготовка та фінальна реалізація макету

Дизайн-макет переводиться у CMYK-кольорову модель, перевіряється роздільна здатність та правильність розміщення елементів.

Особлива увага приділяється чорнильним елементам, оскільки вони мають складну текстурну структуру. Для їх коректного відтворення важливо забезпечити достатню роздільну здатність та правильне накладання фарб.

Також перевіряється:

- узгодженість усіх сторінок;
- баланс композицій;
- читабельність тексту.

Фінальна підготовка макету завершує процес трансформації авторської дизайн-концепції у готовий до друку файл.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було розглянуто процес реалізації дизайн-проєкту книги "Українські міфічні створіння". Під час роботи було створено обкладинку, розроблено внутрішній блок книги та виконано підготовку макета до друку.

У процесі створення обкладинки основна увага приділялася атмосфері видання, кольоровій гамі та композиційному рішенню. Для оформлення було використано темні природні відтінки, декоративну типографіку та ілюстрацію, що підтримує тему української міфології.

Під час розробки внутрішнього блоку сформовано єдину систему верстки, у якій текст, ілюстрація та декоративні елементи взаємодіють між собою. Було створено композиційний ритм книги, що поєднує повносторінкові ілюстрації, текстові сторінки та тематичні розділи.

Також було проведено підготовку макета до друку, виконано кольорову корекцію та перевірку технічних параметрів видання. У результаті створено завершений дизайн-проєкт книги, який поєднує сучасний графічний дизайн із тематикою української міфології.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було досліджено особливості сучасного книжкового дизайну та розроблено авторський дизайн-проект книги "Українські міфічні створіння". Основна увага приділялася поєднанню атмосфери українського фольклору із сучасними засобами графічного оформлення та цифрової ілюстрації.

Під час теоретичного дослідження було проаналізовано особливості дизайну ілюстрованих книжкових видань, сучасні тенденції оформлення книг та принципи побудови візуальної системи видання. Також було досліджено українську міфологію як джерело художніх образів і композиційних рішень. Аналіз аналогів допоміг визначити актуальні підходи до оформлення авторських книг, роботи з кольором, типографікою та ілюстрацією.

У ході роботи було сформовано концепцію книги "Українські міфічні створіння". В основу проекту покладено атмосферний візуальний стиль із використанням природних мотивів, приглушеної кольорової гами та деталізованих цифрових ілюстрацій. Під час створення образів міфічних істот важливо було передати не лише зовнішній вигляд персонажів, а й емоційний характер легенд і середовище, у якому вони існують.

У практичній частині роботи було розроблено обкладинку книги, систему верстки та внутрішнє оформлення видання. Створено типографічну систему, підібрано шрифтові поєднання та побудовано композицію сторінок. Значна увага приділялася взаємодії тексту й ілюстрації, ритму розворотів та загальній цілісності оформлення.

Після завершення розробки було підготовлено макет книги до друку, виконано перевірку композиції, кольорової гами та технічних параметрів видання. У результаті створено завершений дизайн-проект книги "Українські міфічні створіння", який поєднує сучасний графічний підхід із тематикою української міфології та демонструє можливості використання цифрових технологій у книжковому дизайні.

Використані джерела та література.

1. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу. Київ : Обереги, 1992. 320 с.
2. Єфімов Ю. В. Комп'ютерні технології в дизайні або Adobe двома руками. Київ, 2024. 119 с.
3. Гнатюк В. Нариси української міфології. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2000. 265 с.
4. Поліщук А. А. Теорія та практика графіки : навч. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 212 с.
5. Лозко Г. Українське народознавство. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 512 с.
6. Непокупний А. Слов'янська міфологія. Київ : Наукова думка, 2001.
7. Балабуха Н. М., Здор О. Г., Радько К. В. Дизайн книги як проєктна робота студентів освітньої програми «Графічний дизайн». АРТплатФОРМА. 2024. № 1 (9). С. 304–323.
8. Українська демонологія. Київ : Наукова думка, 2012.
9. Українська графіка XI – початку XX ст. : альбом / авт.-упоряд. А. О. В'юнник. Київ : Мистецтво, 1994.
10. Волгін Ю. Є. Мистецтво на захисті України (до творчості Олександра Лихошерста). Арт-простір. 2024. Т. 1, № 4. С. 250–264.
11. Мельник О. Комп'ютерна графіка у сучасній книжковій ілюстрації: проблеми техніки та стилю. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. 2015. № 1 (33). С. 157–161.
12. Здор О. Книга як цілісна система текстового і візуального в історичному та сучасному контексті. Вісник Закарпатської академії мистецтв. 2020. Вип. 14. С. 200–211.
13. Радько К. Книжкова графіка Людмили Корж-Радько. Художня форма і мистецький контекст. Актуальні проблеми сучасного дизайну : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 квітня 2022 р. Київ : КНУТД, 2022. Т. 1. С. 50–53.
14. Балабуха Н. М., Здор О. Г., Радько К. В. Проєкти з дизайну книги студентів Університету Грінченка у виставковому просторі Музею книги і друкарства України. Актуальні проблеми сучасного дизайну : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2024 р. Київ, 2024. Т. 1. С. 74–77.
15. Новік Г. В., Земцова П. О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Теорія та практика дизайну. 2021. Вип. 24. С. 88–96.
16. Карпов В. В. Європейська портретна мініатюра у просторі музейної комунікації. Теорія та практика дизайну. 2024. Вип. 2 (32). С. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.32.11>

17. Єфімов Ю. В., Волгін Ю. Є., Балабуха Н. М. Абстрактні композиції у творчості Аркадія та Геннадія Пугачевських. Арт-платформа. 2024. Вип. 2 (9).
18. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 392 с.
19. Галайчук В. Українська міфологія. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 288 с.
20. Войтович В. М. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
21. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія / упоряд. І. П. Бетко, А. М. Полотай ; вступ. ст. М. Т. Яценка. Київ : Либідь, 1994. 384 с.
22. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського фольклору. 2-ге вид., доповн. і переробл. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2005. 310 с.
23. Войтович В. Генеалогія богів давньої України. Рівне : Видавець Валерій Войтович, 2007. 556 с.
24. Знадоби до української демонології. Т. 2, вип. 2 / зібрав В. Гнатюк. Львів : З друкарні Наукового товариства імені Шевченка, 1912.
25. 100 найвідоміших образів української міфології / за заг. ред. О. Таланчук. Київ : Орфей, 2002. 448 с.
26. Головацький Я. Ф. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. Київ : Довіра, 1991.
27. Легенди та міфи України / уклад. В. П. Товстий. Харків : Промінь, 2005. 64 с.
28. Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 392 с.
29. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології. Київ : Український письменник, 1993. 63 с.
30. Гнатюк В. Знадоби до галицько-руської демонології. Харків : Фоліо, 2018. 288 с.
31. Гнатенко М. О. Художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання книги В. Галайчука «Українська міфологія» : магістерська дисертація. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 95 с.
32. Берлач О. П. Графічні техніки в образотворчому мистецтві. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.
33. Буйських Ю. Міфологічні уявлення українців у працях дослідників кінця XVIII – другої половини XIX ст. Етнічна історія народів Європи. 2010. С. 20–27.
34. Головацький Я. Ф. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. Українські традиції / упоряд. О. В. Ковалевський. Харків, 2004. С. 91–93.
35. Ференц Н. Основи літературознавства : підручник. Київ : Знання, 2011. 362 с.
36. Кононенко О. Божества і духи / худож. О. А. Гугалова. Харків : Фоліо, 2017. 191 с.

37. Комп'ютерна графіка : конспект лекцій для студентів спеціальностей 122 «Комп'ютерні науки» та 123 «Комп'ютерна інженерія» / уклад. О. П. Скиба. Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2019. 88 с.
38. Семеніхіна О. В. Формування готовності вчителя математики до використання засобів комп'ютерної візуалізації математичних знань як педагогічна проблема. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2015. Вип. 8, ч. 2. С. 43–47.
39. Семеніхіна О. В., Юрченко А. О. Уміння візуалізувати навчальний матеріал засобами мультимедіа як фахова компетентність учителя. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. Вип. 33. С. 176–179.
40. Семеніхіна О., Безуглий Д. Необхідність формування у вчителів умінь візуалізувати предметні знання як провідна стратегія розвитку освіти в Україні. Гірська школа Українських Карпат. 2017. № 16. С. 45–49.
41. Семеніхіна О. В., Шамо́ня В. Г., Удовиченко О. М., Юрченко А. О. Закони зорового сприйняття та їх урахування в навчальному процесі. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2017. Вип. 12, ч. 1. С. 181–185.
42. Карпенко О. В., Юрченко А. О. Векторна графіка як сучасний спосіб подання графічних об'єктів. Інформаційні технології в професійній діяльності : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції. С. 116–118.
43. Франчук В. М., Франчук Р. В. Векторний графічний редактор як інструмент для дизайну. Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. С. 140–143.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Додаток 1. Альбом АТБ з тематикою міфології, в якому є як місце для карток, так і розгортки про окремих персонажів

Додаток 2. Колекційні картки АТБ на тематику міфології

Додаток 3. Обкладинка

Додаток 4. Розгорт 1

НЯВКА

Нявка, -ки, ж. = мавка, навка - казкова лісова істота в образі гарної оголеної дівчини з довгим розпущеним волоссям; лісова німфа. Згідно з народними повір'ями, на мавок перетворюються душі дівчинок, померлих без хрещення.

Традиційно вважають, що мавки живуть у лісах. У Галичині місцем поселення мавок вважають Карпати. Вони часто постають у вигляді молодих красивих дівчат, що танцюють і співають заманоють хлопців у ліс. Їх гуцульські мавки мають миловидне кругле лице, довгі коси, завжди затікані квітами. Одні тонкі та прозорі, спереду мають вигляд дівчат, а насправді немає в них ні тіла, ані душі. Через те немає в них і тіні, а коли бігають по траві, то вона під їхніми ногами не хитається. Залишають сліди босих дитячих ніг, люблять гри, танці, особливо «на молодика». Місця, де вони справляють забави, — витонтані галлявини серед лісу («ігровища»).

Нерідко мавки допомагають людям, доглядають худобу на полонині, охороняють її від дикого звіра і т. п. В загальній характеристиці цих істот гуцульської міфології, трактуванні їх ізасми з людьми переважають позитивні риси. На основі матеріалу давнішого походження простежується певна відмінність уявлень про мавок («нявок») і «лісних» («лісовок»). Перші представлені в особливо опоетизованому світі. Це стрункі, круглолиці, веселі і лагідної вдачі лісові красуні з довгими кучерями. І. Вагилевич порівнював їх з українськими русалками і татриськими «дивожонами», відзначаючи при цьому, що, на відміну від них, гуцульські мавки не є небезпечними для людей, а, навпаки, служать їм, доглядають і охороняють стадо, садять дерева, засівають різноманітні рослини в горах. Очевидно, що мавки вважалися добрими, і на основі вірувань у цих лісових богинь в давнину склався їх окремий культ, залишки якого дійшли до нового часу в формі відзначення на Гуцульщині спеціального свята «нявок» — «розигри» (6 липня). Але в деяких регіонах є і інша думка стосовно мавок. Там вони є в якійсь мірі навіть підступними істотами. Люди, особливо молодих хлопців, чоловіків, приваблюють до себе співом, покликами, прибраним виглядом коханих. Таких, що пішли за ними, можуть завести у безвість або висушити любадами.

Уявлення про мавок побутують у Карпатах, на Поділлі та Галичині. Типовий образ мавки — це дівчина з зеленим волоссям. Але є принципова різниця між мавкою та нявкою, нявка не має спini. Тому у народних переказах часто додають, що в нявки ззаду видно нутрощі. Звичайним місцем їхнього перебування є ліси. Мавками ставали діти, померлі нехрещеними, рідше — діти, яких украв чорт. Так ставалося також із тими, що померли після семимісячного віку, померлі раніше ставали потєрчатами. Як і у випадку з русалками, мавки можуть мати чоловічих відповідників — нявкунів. Поширеним було уявлення про танці мавок на так званих ігровищах — місцях, де не росте трава. Часом їм приписувалося висаджування квітів у горах. Вважалося, мавки можуть замашувати хлопців у хащі, щоб лоскотати їх до смерті. Також вони приходили вночі до людей, особливо жінок і дітей, щоб висмоктувати через груди силу.

На мавок дуже схожі майки, що однак зрідка відрізняються виглядом — це дівчата дуже малого зросту. За поведінкою ж тотожні мавкам. Способом протидії майкам було прибавання над дверима з внутрішнього боку хатньої стіни ляльок-мотанок. У переказах описують, що майку можна спіймати і взяти за дружину, але шлюб з нею буде нещасливий. Якщо запитати в майки-дружини про якусь таємницю, вона обов'язково дасть відповідь, а після цього зникне.

Кохана головного героя «Тиней забутий продіг» Михайла Коцюбинського постає в образі нявки. Коцюбинський використав саме образ нявки, не мавки. Письменник пропонує, що герой боїться повернутися, аби не побачити синя коханой.

ЧУГАЙСТЕР

Чугайстер (також чугайстир, чугайстрин, дід, гай, ночник) — фантастичний образ в українській міфології. У фольклорі — це зовсім виразний, постає як високий «лісовий чоловік», зодягнений у білий одяг; нагадує лісовика, полісуна; за іншими версіями, заклятий чаклунами чоловік, якому «пороблено»; нав'язаний віруваннями в чародійство і перевертнів; найпоширенішим цей образ був на Гуцульщині, де він нібито ловить лісових нявок і поїдає їх, проте до людей ставиться доброзичливо.

Чугайстер — істота зі слов'янської міфології, котра найчастіше зустрічалася у переказах Української Гуцульщини. Він зображався високим, підстаркуватим, з довгим сивим волоссям та бородою. Також його змальовують порослим густо шерстю, яка, немов одяг, захищала від холоду та снігу. Крім того, Чугайстер вважався надзвичайно сильним та швидким. З легкістю він міг вирвати невелике дерево з коренем та жбурнути його якнайдалі.

Загрози людям Гай не ніс, навпаки, вважався їх лісним охоронцем. Захищав лісорубів та пастихів, допомагав забулудим у лісі знайти шлях додому та навіть обороняв від лісових дів — мавок, блудниць, русалок, бісців та інших. Коли вглядить таку, що на чоловіка напала, наздожене, спіймає, розірве навіл та з'їсть.

Чугайстер являвся дуже добродушною та веселою істотою. Любив жартувати, грати на сопілці, танцювати і співати. Міг посидіти з людьми біля багаття та поспілкуватися з ними, як звичайний чоловік. Але інколи не контролював себе, бо його гра і співи були чарівними. Він міг зустріти десь подорожного, поспілкуватися, а згодом попросити з ним потанцювати. Був же Чугайстер танцюристом шаленим, перетанцювати такого навряд кому вдасться. І якщо людина була хворобливою, то могла не витримати таких диких танців і померти. Але той, хто витримував його шалений ритм, отримував знатну винагороду.

Існує чимало міфів та оповідань про цю надзвичайну істоту. Він часто зустрічається у художній творчості, і через це його образ з роками став розмитий. Важко відділити справжні деталі, в які вірили стародавні слов'яни, від вигадок авторів.

Однією з найцікавіших є легенда про виникнення Чугайстера. Колись давно він був звичайним чоловіком і жив з жінкою, але чимось нашкодив своєму сусіду. Той розлютився на нього і прокляв. Велич забаритися геть в ліс і жити там до кінця віків. З тих пір Чугайстер бродить по лісам і горах, далеко від дому. Приречений вічно блукати на самоті і бути не здатним навіть померти, адже вбити його не може ні людина, ні звір, ні боги.

Гуцули, працюючи в лісі чи на полонині, часто готували йому вечерю та залишали якнайвище. Вважали, що Чугайстер, на відміну від тварин, високий, і без проблем дістане їжу та з'їсть. Тож, коли наступного разу що їжу не знаходили на тому ж місці, то дуже раділи, адже Чугайстер прийняв їх подарунок, а значить, буде захищати від інших злих істот і можна спокійно, не хвилюючись, спати.

Вважається, що Чугайстер розумів мову звірів, розмовляв з ними і ті йому підкорялися. Наприклад, є розповідь про те, як вовки носили цьому старцю воду. Також згадується і здатність перетворюватися у звірів та ходити в їх подобі. Окрім цього, є повір'я, що Чугайстер прожив довге життя, багато побачив і був майстром у багатьох ремеслах. Навчав людей, а ті, немов магичним чином, ставали умілими учнями. Ще вірили у те, що він міг бачити і передбачати майбутнє.

Називали його також Лісний Дід, Лісова Людина, Почник, Гай, або просто Лісник.

5

Додаток 5. Розгорт 2

ВОВКУН

Вовкулака (вовкун) — людина, що має здатність перетворюватися на вовка або стане ним за важкі провини, або від чар злого ворожбита чи відьмака.

Вовкулаки — це люди, що мають надприродну здатність перетворюватися у вовків. Їх дуже просто впізнати в людському образі: Вовкуни мають понурий вигляд, великі брови, зорслі на перенісці, та червоні очі. Вірування у цих напівфантастичних істот були свого часу поширені по всій Європі, включаючи й Україну.

Вважалось, що Вовкулаки можуть бути вродженими та оберненими. Також якщо вагітна жінка зустрічала вовка, то у неї повинен був народитися Вовкулака. Вроджені під певною планетою Вовкулаки звикли до того, що перетворення відбувається вночі, а вдень вони схожі на звичайних людей. Вони зміють тримати свою тваринну сутність в секреті. А перетворені (обернені) Вовкуни дуже страждають, вони бігають у лісах, при цьому зберігаючи людський внутрішній світ. Повернутися до людської подобі обернені Вовкулаки могли через кілька років. В українській міфології оберненими Вовкулаками також можуть стати люди, котрих прокляли відьма чи ворожбит. Кажуть, їх зробив чорт.

«Вовкулак знаходить собі товаришів вовків і живе разом і з ними одним житєм. Вовкулак потинає звичайно нічці» (Піатюк Володимир «Знадоби до української демонології»).

За старовинними місцевими переказами, Вовкулаки в час затемнення з'їдали місяць або сонце. Особливо активними їх вважали наприкінці жовтня та на початку листопада (сезон гарбузів, Головін). Образ Вовкулаки нагадує людям про необхідність мати в своїй душі Бога, ніколи про нього не забувати, не трішити. Вовкулаки символізують безсилля людини перед темними силами.

«У нас є один такий вовкун. Ішоу чоловіком, а разом пішоу псом, далі уже був слід псєй, бо то у зимі» [Семен Попович] (Матеріали до українсько-руської етнології).

У «Слові о Полку Ігоревім» згадується, що князь Всеслав Полоцький вмів перекидатися на вовка. «Всеславъ князь людемъ судише, княземъ грады рядише, а самъ въ нощь влькомъ рыскаше: изъ Кыева дорискаше до куртъ Тмутороканя, великому Хрѣсови влькомъ путь прерыскаше». У «Лісовій Писні» Лесі Українки на Вовкулаку перекинувся Лукаш. «Тепер він вовкулака дикий! Хай скавучить, нехай голосить, вие, хай прагне крові людської, — не вгаєть своєї муки злої!».

Зачарованому Вовкулаці можна допомогти. Для цього потрібно нагодувати його овеччиною в черкві Івкено. Також за легендами можна сказати йому, щоб він перекинувся тричі через голову; якщо послухається, то стане знову людиною. «Перекинься три рази через голову! — а він послушає і стане чоловіком» (Володимир Ястребов «Матеріали»). Є варіант ударити його тричі переселом по голові. «Добре також стягнути шкіру з нього разом із шерстю» (Ворис Грінченко «З вуст народу»). Якщо ж людина в образі Вовкулака помирає, вона може перетворитися на упиря. Аби цього не сталося, необхідно засунути йому в пашу дві срібні монети.

Слово «вовкулака» ячені тлумачать по-різному: як «вовча шерсть», «вовче кодро, рід», навіть «вовковедид». Те, що хловель-перевертень має безпосередній стосунок до обряду посвяти «дорослі чоловіки, у волні, а також до вовка-прена, нем як вважали його певні племена, засвідчують численні перекази

7

Додаток 6. Розгорт 3

УПІР

Упір (опір) — міфологічна або фольклорна істота в слов'янських віруваннях, яка живиться людською (як варіант — тваринною) кров'ю. Часто мерцем, котрий повстає з могили, щоб пити кров живих. Пробраз вампірів сучасної масової культури.

У фольклорі існує кілька пояснень, хто такі упири і якими вони бувають. З одного боку, якась незрозуміла сила насилає на зародок у материнській утробі злого духа — й дитя народжується схилиним до упирства. З другого — упиром начебто стає всякий самотубець, дух якого не знаходить живих, а тому ходить до людей після смерті і п'є їхню кров. Із таких-от уявлень постають образи упира живого — ще від народження наділеного всіма ознаками упирства, й упира мертвого — того, що мучить людей після своєї загибелі. Також, під впливом християнства, з'явились поняття "роблений" упирів: "Коли би хто мав дитину поматив кров'ю з чоловіка, що ліг спати, не помітившись, то з дитини став би роблений опир".

Живий упир веде боротьбу з мертвими і не п'є людської крові (зате надолужує це після смерті). Але коли його попросити, призволяючи надками та напоями, то може "вилікувати" корів, яких "портить" відьма. Такими "упирами" найчастіше бували козаки, відставні солдати, чумаки, гончарі та ковалі, про яких здавна існували перекази, ніби вони знаються на всьому потаємному. Живі упири, як вважали на Поділлі, крім червоного обличчя, мають ще й дуже міцну статуру, бо мусять на собі носити упирів мертвих, які опівночі вилазять із могил і всідаються на хрестах (Приказка каже: "Міцний, як упир"). Вірили також, що живий упир оберігав село, худобу та бджіл. І що не помирав він доти, доки не народиться інший — йому на зміну.

Коли живий упир помирає, настає велика буря, злива, а сам він чинить усіяккі підступи людям, які його ховають: щоразу розплющує очі, навіть коли їх прикривають монетами; намагається сісти, коли над ним вичують псалтир; насилає хворобу на тих, хто ніс його труну; сам вилізе із труни. Упири мають право ходити по смерті до семи літ, побачити їх можна здебільшого "на трапичі" — околиці села (там здебільшого ховали самогубців, еретиків, відьом), хоча, звичайно, ліпше їх і не бачити.

Мертвий упир ходить сам або ж їздить на коні, являється особливо під час епідемічних хвороб, посух та неврожаїв у вигляді великого білого пса чи kota. Існує і таке вірування: якщо кіт перскочить через моря, той стане упирем і ходитиме білим котом до своєї хати. Мертвих упирів підозрюють у причетності до різних епідемічних хвороб, посух та неврожаїв.

Упирами також часто називали відьмаків, які керували всіма відьмами в селі і знали про будь-які їхні підступи.

Відомо також, що упири — двоєдушники, тому, коли вони помирають, лише одна душа покидає тіло, а інша зостається при нім. Уроджений упир має під коліном або ще дінде гулю з дірочкою, через яку й виходить його душа.

За життя упири ніколи не лягають спати до святих образів головою, тільки ногами. І якби хто перевернув їх навпаки, то вони лежали б так довіку.

Не можуть упири досягнути до тих, хто цілий день постився напередодні Різдва (у таких хатах святився особливим сайвом), хто в ніч перекрестив вікна, двері та літ, обсилав довкола хати маком-видюком (освяченим диким маком) або "святвечірнім хрестовцем" — маком-самосійцем, що лежав на столі під час Різдва.

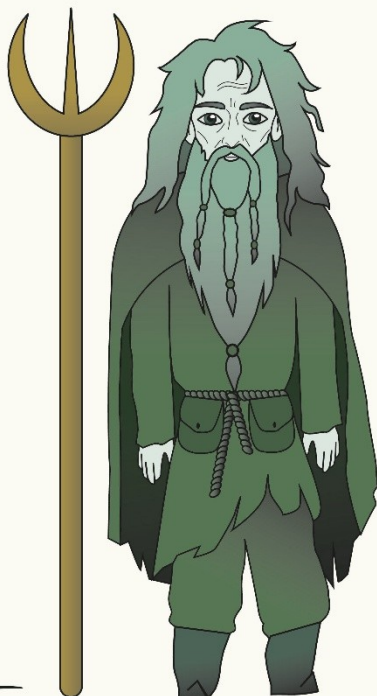
Упири як представники поганьбича, крім того, не мають тіні й не можуть переходити межі, яка уособлює кордон між світом померлих та світом живих.

9

Додаток 7. Розгорт 4

ВОДЯНИК

Водяник — водяний цар, що володіє всією водою в світі: ріками, озерами, болотами, морями тощо. Дух рік та озер.

Водяник уявляється в подібі дідуся, з довгим волоссям і бородою у водоростей (з відповідним запашком). Його тіло покрите мулом. Деякі свідки стверджують, що у водяника зелене волосся, інші — що він має крила. Часом вважався схожим на сома.

Уягу водяника привертають нетверезі люди, їх злий дух заводить на глибину і топить. За легендами водяник живе у воді, або в схованому на дні кристалісному палаці, роблячи збитки людям. Псує греблі, коли зовсім недобрій ломить у млинах колеса. Особливо небезпечним вважався час після заходу сонця та на Івана Купала. Хоч він і злий, але не завжди вбиває людей. Водяник полюбляє бавитися, залюбки до напівсмерті тих, хто купається чи сидить на березі. З дежкими людьми поводитьсь мирно.

«Водяник старше над русалками. Риби, то його худоба. Часом перекидається він сам у рибу і дає себе зловити в сіть, але звичайно не дозволяє себе нести до дому, або коли його занесуть, то навіть розвалює хату» (Милорадович Василь «Казки і оповідання»). Водяник любить і пожартувати, може викинути човен із рибаком на берег. Деколи просить рибаків, щоб дали йому покурити.

Українці вірили, коли людина тоне, то її небезпечно ретувати, бо водяник обрав її собі та може забрати й інших. Йому віддавали в жертву кобилу чи гусака, за деякими джерелами, щоб задобрити злого духа, кляли у воду новонароджених мертвих дітей чи падлину. Мельники захищалися від водяника, носячи шкіру чорного козла, що нібито відлякує його.

Водяники одружуються із потопельницями. В них можуть народжуватися діти. Перед Хрещенням вони витягують своїх нащадків на берег, аби їх не попекла свячена вода.

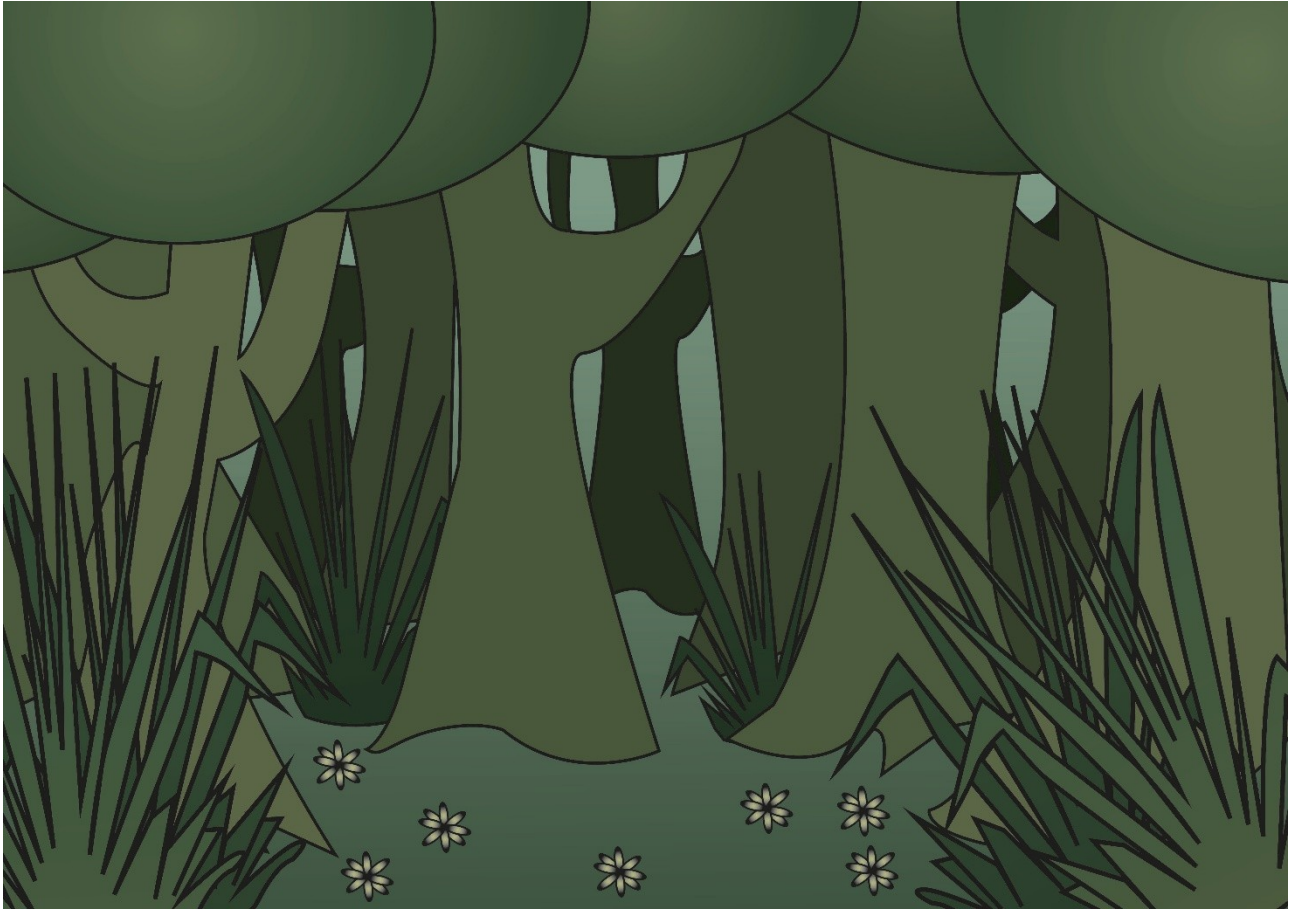
«Дехто думає, що водяники постають із тих потопельників, котрих тіла не знайдено і не поховано. Їх душі приходять у виді білого пса до тіла щонаочі і вийти на березі, а потім скачуть у воду, стогнуть, свищать і кричать» (Іванов Пестро «Народні розповіді про домовиків, лісовиків, водяників та русалок»).

Водяний перекидається у сома, щуку або в іншу рибу, дає часом зловити себе в сіть, але не дозволяє, щоб несли додому, а якби його принесли, то може розвалити хату. Водяник іноді укладає з рибалками угоду про улов, але ті мусять добре пам'ятати, що його потрібно добре задобрити, або щось пообіцяти, а то не дасть рибу ловити. Часом любить пожартувати: викидає човен на берег так далеко, що рибалка не може зсунути його на воду, а іншим разом той знаходить човен на воді та ще й наповнений рибою. Або, скажімо, хитає човни або й перевертає, особливо хитрі та малевки. А мельнику, який живе коло води, изагала іскуди дікатись, мусять годити як і Водяникові, так і вській нечистій силі, яка водиться біля млина. Бо вона й так до біса замулює воду, а то ще буде сильно шкодити мельничникам крутити жорна. Люди старуються стороною обходити ті місця; кажуть, що мельники всі ворожити, продалися чортам, бо завжди тримають у себе чорну кішку.

Восени, коли вже відбувалося наближення холодів, ті, хто мав качок та гусей, приносили водянику в дар гуся за те, що водяник протягом літа оберігав їхне добро.

11

Додаток 8. Розгорт 5

Додаток 9. Форзац

Додаток 10. Коробка для книги